

Liander

28 juni 2019

Liander N.V.
Jaarbericht 2018

Inhoudsopgave

1 Inleiding	3
2 Kerncijfers	4
3 Jaarcijfers	5
Geconsolideerde winst-en-verliesrekening	5
Overzicht totaalresultaat	5
Geconsolideerde balans	6
Geconsolideerd kasstroomoverzicht	7
Mutatieoverzicht van het geconsolideerd eigen vermogen	8
Toelichting op de geconsolideerde jaarcijfers	9
Overige toelichtingen	20
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	23
4 Enkelvoudige jaarrekening	26
Jaarrekening ex artikel 2:403 lid 1a BW	26
Balans (voor winstbestemming)	26
Winst-en-verliesrekening	26
Winstbestemming 2018	26
5 WNT	27
Publicatie op grond van de WNT	27
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	29
6 Besluit financieel beheer netbeheerder	31
7 Gesegmenteerde informatie	32
8 Overeenkomsten met verwante bedrijven	33
9 Verklaring Naleving Gedragscode voor Netbeheerders	34
10 Verklaring ex artikel 18, lid 1 Elektriciteitswet 1998 en ex artikel 10d, lid 1 Gaswet	35
11 Investeringen en betrouwbaarheid netten	36

1 Inleiding

Netbeheerder Liander N.V. (Liander) maakt onderdeel uit van de netwerkgroep met aan het hoofd Alliander N.V. (Alliander). De taken van Liander vloeien voort uit de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet en hebben een gereguleerd karakter. Tot deze taken behoren:

- het aanleggen, onderhouden, uitbreiden en vernieuwen van elektriciteits- en gasnetten inclusief
- het realiseren van aansluitingen;
- het distribueren van elektriciteit en gas over deze netten;
- het waarborgen van de veiligheid en betrouwbaarheid van de netten;
- het faciliteren van de energiemarkt.

Liander beheert energienetwerken in de provincies Gelderland, Noord-Holland, Utrecht, Flevoland, Friesland en Zuid-Holland. Liander distribueert elektriciteit en gas naar circa 3,1 miljoen, respectievelijk circa 2,5 miljoen huishoudens, bedrijven en instellingen.

De aandelen van Liander zijn in handen van Alliander. De grootste aandeelhouders van Alliander zijn de provincies Gelderland, Friesland en Noord-Holland en de gemeente Amsterdam. Daarnaast zijn de provincie Flevoland en diverse gemeenten in de provincies Flevoland, Gelderland, Noord-Holland en Zuid-Holland aandeelhouder van Alliander.

De hierna volgende jaarcijfers van Liander zijn opgesteld op grond van de artikelen 43 Elektriciteitswet 1998 en 32 Gaswet die de netbeheerder verplichten een afzonderlijke boekhouding te voeren voor de door hem beheerde netten en daarvan jaarlijks op geschikte wijze een verslag te publiceren. Met dit jaarbericht geeft Liander uitvoering aan deze verplichting.

De jaarcijfers van Liander zijn opgesteld met inachtneming van de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling die zijn gehanteerd bij het opstellen van de jaarrekening 2018 van Alliander. De jaarrekening van Alliander is te vinden op www.alliander.com. De jaarcijfers van Liander betreffen geen volledige jaarrekening. Om een beeld te krijgen van de financiële positie van Liander dient tevens de jaarrekening van Alliander te worden gezien.

De jaarcijfers van Liander over 2018 zijn opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening 2018 van Alliander. Betreffende de geconsolideerde jaarrekening van Alliander is op 15 februari 2019 door Deloitte Accountants B.V. een goedkeurende controleverklaring afgegeven. Op basis van de concernvrijstelling is Liander onder meer vrijgesteld van de verplichting tot het zelfstandig publiceren van een volledige jaarrekening. In verband hiermee zijn een aansprakelijkheidsverklaring en instemmingsverklaring als bedoeld in artikel 2:403 BW bij de Kamer van Koophandel gedeponereerd.

Daarnaast is met ingang van 1 januari 2013 de Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) van toepassing op Liander. De toelichtingsvereisten over 2018 ingevolge de WNT zijn in dit jaarbericht op pagina 27 en pagina 28 vermeld.

2 Kerncijfers

€ miljoen tenzij anders vermeld	2018		2017	
Netto-omzet ¹	1.755		1.658	
Overige baten	27		28	
Bedrijfskosten	1.341		1.310	
Bedrijfsresultaat	441		376	
Resultaat na belastingen	246		218	
Investerings in materiële vaste activa	660		565	
Kasstroom uit operationele activiteiten	576		464	
Totaal activa	7.413		7.143	
Totaal eigen vermogen	2.473		2.478	
Nettoschuldpositie ²	2.681		2.563	
Klanten				
Klanttevredenheid consumentenmarkt (in procenten)	50,0		47,0	
Klanttevredenheid zakelijke markt (in procenten)	38,0		39,0	
Uitvalduur elektriciteit (in minuten) ³	30,6		20,9	
Medewerkers				
Aantal medewerkers, inclusief ingehuurd (in fte)	3.657		3.573	
Omvang netwerk (in km)				
Elektriciteit				
- Hoogspanning (110/150 kV)	419		410	
- Tussenspanning (50 kV)	1.737		1.768	
- Middenspanning (3/10/20 kV)	38.778		39.106	
- Laagspanning (0,23 kV)	49.457		49.140	
Totaal	90.391		90.424	
Gas				
- Hoge druk (> 0,2 bar)	7.242		7.233	
- Lage druk (≤ 0,2 bar)	34.538		34.421	
Totaal	41.780		41.654	
Aantal actieve aansluitingen (in duizenden)				
	Nieuw	Totaal	Nieuw	Totaal
Elektriciteit				
- Kleinverbruik	39	3.122	35	3.092
- Grootverbruik	1	32	1	32
- Openbare verlichting	9	772	8	772
Gas				
- Kleinverbruik	18	2.515	19	2.502
- Grootverbruik	0	12	0	12
Getransporteerde volumes				
Elektriciteit (GWh)	30.041		29.959	
Gas (miljoen m ³)	6.127		6.228	

1. Als gevolg van de implementatie van IFRS 15 vanaf 1 januari 2018 zijn de amortisaties van de aansluitbijdragen geherrubriceerd van de Overige baten naar de Netto-omzet. De vergelijkende cijfers over 2017 zijn aangepast.
2. De nettoschuldpositie wordt gevormd door de rentedragende schulden verminderd met de liquide middelen en beleggingen die vrij ter beschikking staan.
3. De uitvalduur geeft in minuten weer de gemiddelde duur dat de klanten in het Liander-gebied in een periode van een jaar geen elektriciteit hebben.

3 Jaarcijfers

Geconsolideerde winst-en-verliesrekening

€ miljoen	2018	2017
Netto-omzet¹	1.755	1.658
Overige baten	27	28
Totaal bedrijfsopbrengsten	1.782	1.686
Bedrijfskosten		
Kosten van inkoop en uitbesteed werk	484	444
Personeelskosten	246	238
Overige bedrijfskosten	461	472
Totaal kosten van inkoop, uitbesteed werk en operationele kosten	1.191	1.154
Afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen vaste activa	327	317
Af: Werk uitgevoerd door de groep en gekapitaliseerd als materiële vaste activa in uitvoering	-177	-161
Totaal bedrijfskosten	1.341	1.310
Bedrijfsresultaat	441	376
Financiële baten en lasten	-82	-87
Resultaat na belastingen deelnemingen en joint ventures	3	1
Resultaat voor belastingen	362	290
Belastingen	116	72
Resultaat na belastingen	246	218

¹ Als gevolg van de implementatie van IFRS 15 vanaf 1 januari 2018 zijn de amortisaties van de aansluitbijdragen geherrubriceerd van de Overige baten naar de Netto-omzet. De vergelijkende cijfers over 2017 zijn aangepast.

Overzicht totaalresultaat

€ miljoen	2018	2017
Resultaat na belastingen	246	218
Overige elementen totaalresultaat		
Herwaardering voor verkoop beschikbare financiële activa	-	-9
Totaalresultaat	246	209

Geconsolideerde balans

€ miljoen	31-12-2018	31-12-2017
Activa		
Vaste activa		
Materiële vaste activa	6.568	6.238
Immateriële vaste activa	218	218
Investerings in deelnemingen en joint ventures	3	2
Beleggingen in obligaties	156	193
Overige financiële activa	19	19
Latente belastingvorderingen	161	193
	7.126	6.864
Vlottende activa		
Voorraden	51	60
Handels- en overige vorderingen	237	218
Liquide middelen	-	-
	288	278
Totaal activa	7.414	7.143
Eigen vermogen en verplichtingen		
Eigen vermogen		
Aandelenkapitaal	18	18
Agioreserve	1.922	1.922
Herwaarderingsreserve	-	38
Overige reserves	285	282
Resultaat boekjaar	246	218
	2.471	2.478
Verplichtingen		
Langlopende verplichtingen		
Lening groepsmaatschappijen	2.566	2.566
Verplichtingen uit hoofde van financiële leases	157	148
Vooruitontvangen opbrengsten	1.656	1.599
Voorzieningen en overige langlopende verplichtingen	7	5
	4.386	4.318
Kortlopende verplichtingen		
Handelsschulden en overige te betalen posten	111	82
Belastingverplichtingen	1	1
Rekening-courant groepsmaatschappijen	237	61
Overlopende passiva	208	203
	557	347
Totaal verplichtingen	4.943	4.665
Totaal eigen vermogen en verplichtingen	7.414	7.143

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

€ miljoen	2018	2017
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat na belastingen	246	218
Aanpassingen voor:		
- financiële baten en lasten	82	87
- belastingen	116	72
- resultaat na belastingen deelnemingen en joint ventures	-3	-1
- afschrijvingen, amortisaties en bijzondere waardeverminderingen	259	251
Veranderingen in werkkapitaal:		
- voorraden	9	-13
- handels- en overige vorderingen	-19	-33
- handelsschulden en overlopende passiva	31	20
Totaal veranderingen in werkkapitaal	21	-26
Mutatie belastinglatenties, voorzieningen, derivaten en overig	11	6
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	732	607
Betaalde en ontvangen rente	-82	-87
Betaalde (ontvangen) winstbelasting	-74	-56
Totaal	-156	-143
Kasstroom uit operationele activiteiten	576	464
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings in materiële vaste activa	-660	-565
Bijdrage investeringen van derden	126	92
Verkoop trafo's en grootverbruikmeters aan Kenter	-	80
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-534	-393
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Agio'storting	-	500
Betaald dividend	-218	-
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-218	500
Nettokasstroom	-176	571
Rekening-courant en liquide middelen per 1 januari	-61	-632
Nettokasstroom	-176	571
Rekening-courant en liquide middelen per 31 december	-237	-61

Het betalingsverkeer van Liander loopt, net als bij de meeste andere groepsmaatschappijen van Alliander, via de rekening-courant positie van Alliander. In dit kader bestaat tussen Alliander en Liander een rekening-courant kredietfaciliteitovereenkomst. De rekening-courant is opeisbaar en heeft voor Liander het karakter van kasequivalenten. Ten behoeve van het opstellen van het kasstroomoverzicht is deze positie derhalve onderdeel van de totale liquide middelen positie. Via deze rekening-courant worden nagenoeg alle ontvangsten en uitgaven verrekend.

Mutatieoverzicht van het geconsolideerd eigen vermogen

€ miljoen	Aan aandeelhouders toerekenbaar eigen vermogen					Resultaat boekjaar	Totaal
	Aandelenkapitaal	Agio-reserve	Herwaarderings-reserve	Overige reserves			
Per 1 januari 2017	18	1.422	47	150		132	1.769
Herwaardering voor verkoop beschikbare financiële activa	-	-	-9	-	-	-	-9
Nettoresultaat 2017	-	-	-	-	-	218	218
Totaalresultaat 2017	-	-	-9	-	-	218	209
Storting agio	-	500	-	-	-	-	500
Bestemming resultaat 2016	-	-	-	132	-	-132	-
Per 31 december 2017	18	1.922	38	282		218	2.478
Wijziging waardering als gevolg van IFRS 9	-	-	-38	3	-	-	-35
Nettoresultaat 2018	-	-	-	-	-	246	246
Totaalresultaat 2018	-	-	-38	3	-	246	213
Dividend 2017	-	-	-	-	-	-218	-218
Per 31 december 2018	18	1.922	-	285		246	2.471

Herwaarderingsreserve

De herwaarderingsreserve houdt verband met de voor verkoop beschikbare financiële activa. De wijzigingen in de reële waarde van de voor verkoop beschikbare financiële activa worden verwerkt in het eigen vermogen.

Resultaatbestemming 2017

Ingevolge het aandeelhoudersbesluit d.d. 29 juni 2018 inzake de vaststelling van de jaarrekening over 2017 is het resultaat na belastingen over 2017 van Liander (€ 218 miljoen) uitgekeerd als dividend.

Het voorstel winstbestemming 2018 is niet verwerkt in bovenstaand mutatieoverzicht van het geconsolideerd eigen vermogen.

Toelichting op de geconsolideerde jaarcijfers

Algemeen

Liander is een naamloze vennootschap die statutair is gevestigd in Arnhem. In dit bericht zijn de financiële gegevens opgenomen over 2018 van de vennootschap en de volgende 100%-dochterondernemingen:

Liander Infra N.V.
Nuon Warmtenetwerken I B.V.
Nuon Warmtenetwerken II B.V.
Nuon Elektriciteitsnetwerken I B.V.
Nuon Elektriciteitsnetwerken II B.V.
Gamog Gasnetwerk Veluwe B.V.
Gamog Gasnetwerk Oost-Gelderland B.V.
Gamog Gasnetwerk Flevoland B.V.
Nuon Gasnetwerken IV B.V.
Nuon Gasnetwerken V B.V.
Nuon Gasnetwerken VI B.V.
Nuon Gasnetwerken VII B.V.
Nuon Gasnetwerken VIII B.V.

Voor deze dochterondernemingen is door Alliander een aansprakelijkheids- en instemmingsverklaring als bedoeld in artikel 2:403 BW (403-verklaring) bij de KvK gedeponeerd.

In 2018 hebben er geen nieuwe consolidaties plaatsgevonden en zijn er geen consolidaties vervallen.

De niet-geconsolideerde deelnemingen van Liander ultimo 2018 zijn Reddyn B.V. met een belang van 50% en EDSN B.V. met een belang van 26%.

In dit bericht zijn dezelfde waarderingsgrondslagen gehanteerd als in het jaarverslag 2018 van Alliander. Voor een nadere toelichting op de grondslagen van Alliander wordt verwezen naar het jaarverslag van Alliander over 2018. Dit verslag is te vinden op www.alliander.com.

De jaarcijfers van Liander zijn in overeenstemming met de cijfers van Liander, zoals opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van Alliander.

In de jaarrekening 2018 van Alliander is in noot 2 de gesegmenteerde informatie opgenomen. Eén van de hierin onderscheiden segmenten is netbeheerder Liander. De in noot 2 opgenomen cijfers van Liander sluiten niet direct aan bij de in dit bericht opgenomen cijfers. De reden hiervoor is gelegen in het feit dat de in noot 2 opgenomen cijfers zijn opgesteld op vergelijkingsbasis, dat wil zeggen exclusief bijzondere posten en fair value mutaties. In dit bericht zijn de cijfers opgenomen inclusief bijzondere posten en fair value mutaties.

De belangrijkste grondslagen voor waardering en resultaatbepaling die door Liander zijn gehanteerd bij het opstellen van de geconsolideerde jaarcijfers worden hierna beschreven.

Het historische kostenprincipe wordt gehanteerd. In afwijking hiervan geldt dat bepaalde activa en verplichtingen, waaronder derivaten, tegen reële waarde worden gewaardeerd. Tenzij anders vermeld, zijn deze waarderingsgrondslagen consistent toegepast voor alle boekjaren die in deze jaarcijfers zijn opgenomen.

Tenzij anders vermeld, luiden alle in de jaarcijfers opgenomen bedragen in miljoenen euro's.

Liander maakt voor zijn bedrijfsvoering gebruik van de werkzaamheden van onder andere de staven en service-units van Alliander. De werkzaamheden van deze afdelingen van Alliander worden op basis van afgesloten overeenkomsten (DVO's/SLA's) doorbelast aan Liander en hebben onder andere betrekking op het gebruik van gemeenschappelijke IT-activa en processen, gebouwen en aanvullende facilitaire diensten, HRM en shared services. De betreffende gemeenschappelijke activa en passiva, zoals IT-activa, gebouwen en terreinen maar ook de voorzieningen voor personeelsbeloningen, zijn op de balans van Alliander verantwoord.

Grondslagen voor de consolidatie

Dochterondernemingen

De geconsolideerde jaarcijfers omvatten de financiële gegevens van Liander en zijn dochterondernemingen.

Dochterondernemingen zijn ondernemingen waarop Liander, direct of indirect, beslissende zeggenschap uitoefent over het operationele en financiële beleid teneinde daar voordelen uit te behalen. Bij de bepaling of er sprake is van beslissende zeggenschap worden de bestaande en potentiële stemrechten, die thans uitoefenbaar of converteerbaar zijn, meegenomen, alsmede het bestaan van andere overeenkomsten die Liander in staat stellen het operationele en financiële beleid te bepalen.

De activa, verplichtingen en resultaten van dochterondernemingen worden integraal geconsolideerd. De resultaten van geconsolideerde maatschappijen die zijn verkregen gedurende het jaar worden meegenomen vanaf de datum waarop de beslissende zeggenschap over deze ondernemingen is verkregen. Dochterondernemingen worden gedeconsolideerd vanaf het moment waarop geen beslissende zeggenschap meer kan worden uitgeoefend.

Intercompany-transacties, balansposten en ongerealiseerde winsten op transacties tussen dochterondernemingen worden geëlimineerd. Ongerealiseerde verliezen worden eveneens geëlimineerd, tenzij de transactie aanleiding geeft tot het verantwoorden van een bijzonder waardeverminderingverlies. De waarderingsgrondslagen van dochterondernemingen zijn indien nodig aangepast om een consistente toepassing van waarderingsgrondslagen binnen de Liander groep te waarborgen.

Deelnemingen en joint ventures

Deelnemingen zijn die entiteiten waarbij Liander, direct of indirect, invloed van betekenis uitoefent op het financiële en operationele beleid, maar geen beslissende zeggenschap heeft. Over het algemeen is hiervan sprake indien Liander tussen de 20% en 50% van de stemrechten kan uitoefenen. Joint ventures zijn overeenkomsten waarbij Liander, samen met één of meerdere partijen, activiteiten uitvoert waarbij alle partijen gezamenlijk de zeggenschap uitoefenen.

Investerings in deelnemingen en belangen in joint ventures worden gewaardeerd volgens de 'equity method'. De initiële waardering vindt plaats tegen historische kostprijs. De boekwaarde van de deelneming of de joint venture omvat de goodwill die bij de verwerving van de deelneming of het aangaan van de joint venture is betaald en het aandeel van Liander in de wijzigingen in het eigen vermogen van de deelneming, respectievelijk joint venture na het moment van verwerving, respectievelijk aangaan daarvan. Het aandeel in de gerealiseerde resultaten van de deelneming na overnamedatum wordt in de winst-en-verliesrekening opgenomen, en het aandeel in de wijziging in de niet-gerealiseerde resultaten van de deelnemingen na overnamedatum wordt opgenomen in het overige totaalresultaat. In het geval dat de (gecumuleerde) verliezen van de deelneming en/of joint venture de boekwaarde overstijgen, worden deze verliezen niet meer verwerkt, tenzij Liander de verplichting heeft of betalingen heeft gedaan om deze verliezen aan te zuiveren. In dat geval wordt ten laste van het resultaat een voorziening getroffen.

Ongerealiseerde winsten op transacties tussen Liander en zijn deelnemingen dan wel joint ventures worden geëlimineerd naar rato van het belang van Liander in de deelneming of de joint venture. Ongerealiseerde verliezen worden eveneens geëlimineerd, tenzij de desbetreffende transactie aanleiding geeft tot het verantwoorden van een bijzonder waardeverminderingverlies. De waarderingsgrondslagen van deelnemingen en joint ventures worden indien nodig aangepast om een consistente toepassing van waarderingsgrondslagen binnen Liander te realiseren.

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Schattingen en veronderstellingen

Het opstellen van de jaarcijfers brengt met zich mee dat gebruik wordt gemaakt van schattingen en veronderstellingen die zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en op factoren die naar het oordeel van het management aanvaardbaar zijn, gegeven de specifieke omstandigheden. Deze schattingen en veronderstellingen zijn van invloed op de waardering en presentatie van de gerapporteerde activa en verplichtingen, op de niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen evenals op de gedurende het boekjaar gerapporteerde baten en lasten. De werkelijke uitkomsten kunnen afwijken van de gehanteerde schattingen en veronderstellingen.

Vreemde valuta

De posten in de jaarrekening van iedere entiteit die tot de Liander groep behoort, worden geadmistreerd in de valuta van de primaire economische omgeving waarin de betrokken entiteit opereert ('de functionele valuta'). De geconsolideerde jaarrekening wordt opgesteld in euro's, de functionele en presentatievaluta van Alliander. Omrekeningsverschillen op monetaire voor verkoop beschikbare financiële activa worden in het resultaat verantwoord, indien zij betrekking hebben op de omrekening van de geamortiseerde kostprijs in vreemde valuta. Alle overige omrekeningsverschillen worden in het eigen vermogen verantwoord.

Transacties in vreemde valuta worden omgerekend naar de functionele valuta tegen de op dat moment geldende valutakoers. Monetaire activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. Valuta-omrekeningverschillen voortvloeiend uit de afwikkeling van in vreemde valuta luidende transacties, respectievelijk voortvloeiend uit de omrekening per balansdatum, worden in het resultaat verwerkt. Dit tenzij deze rechtstreeks worden verwerkt in het totaalresultaat als kasstroomafdekking. Omrekeningverschillen op financiële activa en verplichtingen die tegen reële waarde worden gewaardeerd met verwerking van de waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening, worden verwerkt als onderdeel van de mutatie in de reële waarde van de desbetreffende post.

Bijzondere waardeverminderingen

Om bijzondere waardeverminderingen te bepalen, worden activa gegroepeerd op het laagste niveau waarop deze separaat identificeerbare kasstromen genereren. Deze groepering van activa wordt aangeduid als kasstroomgenererende eenheid. Voor goodwill geldt dat het niveau waarop groepering van activa plaatsvindt, overeenkomt met de wijze waarop intern de goodwill door het management wordt beoordeeld. Bijzondere waardeverminderingen van kasstroomgenererende eenheden worden in eerste instantie gealloceerd aan de goodwill van de kasstroomgenererende eenheid (of groep van kasstroomgenererende eenheden) en vervolgens pro rata aan de boekwaarde van de overige activa van de kasstroomgenererende eenheid.

Voor goodwill wordt jaarlijks vastgesteld of er mogelijk sprake is van een bijzondere waardevermindering door de boekwaarde van de kasstroomgenererende eenheid (of groep van kasstroomgenererende eenheden) waaraan deze is toegerekend te vergelijken met de realiseerbare waarde. Een bijzonder waardeverminderingverlies, het verschil tussen de boekwaarde en realiseerbare waarde, wordt verwerkt in de winst-en-verliesrekening. Indien gebeurtenissen of veranderingen in omstandigheden hiertoe aanleiding geven, wordt vastgesteld of er sprake is van een bijzondere waardevermindering van materiële vaste activa, immateriële activa of financiële vaste activa. Jaarlijks en bij tussentijdse publicatie wordt geëvalueerd of dergelijke gebeurtenissen of veranderingen aan de orde zijn.

In 2018, net als in 2017, hebben er geen wijzigingen in de kasstroomgenererende eenheden plaatsgevonden.

De realiseerbare waarde is de hoogste van de verkoopprijs, verminderd met de kosten om het actief te verkopen of de bedrijfswaarde. Bij het bepalen van de bedrijfswaarde worden geschatte toekomstige kasstromen contant gemaakt tegen een disconteringsvoet vóór belastingen. Deze disconteringsvoet reflecteert de tijdswaarde van geld en de risico's die specifiek met het betrokken actief verband houden. Indien bepaalde activa niet zelfstandig kasstromen genereren, dan wordt de realiseerbare waarde bepaald voor de kasstroomgenererende eenheid waarvan het desbetreffende actief deel uitmaakt. Indien een eerder verantwoord bijzonder waardeverminderingverlies is opgehouden te bestaan, dan wordt dit slechts teruggedraaid ten gunste van het resultaat tot het bedrag van de oorspronkelijke boekwaarde, verminderd met reguliere afschrijvingen en amortisatie tot het moment van terugboeking van het verlies. Bijzondere waardeverminderingverliezen op goodwill worden niet teruggeboekt.

Beëindigde bedrijfsactiviteiten en activa aangehouden voor de verkoop

Vaste activa en activa die behoren tot de belangrijke activiteiten die worden aangehouden voor de verkoop, alsmede de verplichtingen die daaraan zijn toe te wijzen, worden separaat getoond op de balans. Activa worden als zodanig aangemerkt indien Liander zich heeft gecommitteerd het betrokken actief te verkopen, het verkoopproces in gang is gezet en de vermoedelijke verkoop naar verwachting zal plaatsvinden binnen één jaar nadat het betrokken actief als aangehouden voor de verkoop wordt geclassificeerd. Op deze activa wordt niet meer afgeschreven, doch afwaardering vindt plaats naar de reële waarde, verminderd met de verwachte verkoopkosten indien deze waarde lager is dan de boekwaarde. Indien de verkoop niet binnen één jaar heeft plaatsgevonden worden het betrokken actief alsmede de verplichtingen die daaraan zijn toe te wijzen niet langer separaat getoond op de balans. Dit tenzij de overschrijding van de éénjaarijperiode het gevolg is van gebeurtenissen of omstandigheden waarover Liander geen controle heeft en Liander vasthoudt aan zijn plan om het betrokken actief te verkopen. De activa die worden aangehouden voor verkoop en de daarbij behorende verplichtingen worden in de balans separaat verantwoord vanaf het moment dat deze als zodanig worden aangemerkt. De vergelijkende cijfers in de balans worden op dit punt niet aangepast. De resultaten uit beëindigde bedrijfsactiviteiten omvatten de resultaten over het gehele boekjaar tot aan het moment van afsluiting. De vergelijkende cijfers worden eveneens aangepast.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen historische kostprijs, verminderd met cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen. Liander heeft bij de overgang naar IFRS op 1 januari 2004 gebruikgemaakt van de optie in IFRS 1 First-time Adoption of International Financial Reporting Standards om netwerken te waarderen tegen de veronderstelde kostprijs op dat moment. Deze waarderingsgrondslag is ook gehanteerd voor het jaarbericht.

De historische kostprijs omvat alle uitgaven die direct zijn toe te rekenen aan de aanschaf van de materiële vaste activa of productie ervan voor eigen gebruik. De kostprijs van activa die intern zijn geproduceerd bevat de directe kosten van materialen, arbeid en andere directe productiekosten die aan de productie van het actief zijn toe te wijzen, respectievelijk de kosten die benodigd zijn om het actief in operationele staat te brengen. Kosten van leningen die verband houden met de aanschaf van materiële vaste activa of met activa in uitvoering worden met ingang van 1 januari 2009 geactiveerd voor zover ze direct toerekenbaar zijn aan de aankoop, productie of constructie van een kwalificerend actief. Voor Liander houdt dit in dat interestlasten verplicht worden gekapitaliseerd voor alle kwalificerende activa waarvan de aanvangsdatum voor activering op of na 1 januari 2009 valt.

De kosten die worden gemaakt voor de vervaardiging of aanschaf van een materieel vast actief respectievelijk na het moment van ingebruikname worden slechts geactiveerd indien aannemelijk is dat deze kosten toekomstige economische voordelen zullen genereren en mits deze kosten betrouwbaar kunnen worden vastgesteld. Afhankelijk van de situatie worden deze investeringen inbegrepen in de boekwaarde van de desbetreffende activa of worden deze separaat geactiveerd. De boekwaarde van het oorspronkelijke actief wordt gedesinvesteerd bij vervanging. Uitgaven voor onderhoud worden direct ten laste van het resultaat gebracht in het jaar dat deze worden gemaakt. De kostprijs bevat tevens de contante waarde van de geschatte kosten van ontmanteling en opruiming van het actief en de kosten die worden gemaakt om het terrein, indien van toepassing, terug te brengen in de oorspronkelijke staat, voor zover daar een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting toe bestaat. Deze kosten worden geactiveerd op het moment van aanschaf of op een later tijdstip bij het ontstaan van de verplichting. In beide gevallen worden de geactiveerde kosten afgeschreven over de verwachte resterende levensduur van het betrokken actief.

Materiële vaste activa worden afgeschreven op basis van de lineaire methode, rekening houdend met de verwachte restwaarde, over de verwachte gebruiksduur van de verschillende componenten waaruit het betrokken actief bestaat.

De gebruiksduren van de componenten waaruit de activa categorieën bestaan, zijn als volgt opgebouwd¹:

- terreinen: op terreinen wordt niet afgeschreven;
- gebouwen: 20-50 jaar;
- netwerken: 5-55 jaar;
- overige vaste bedrijfsmiddelen: 3-60 jaar;
- activa in uitvoering: op activa in aanbouw wordt niet afgeschreven.

De activa behorende tot de netwerken met een korte gebruiksduur (5 jaar) hebben voornamelijk betrekking op elektronica. De netten zelf (leidingen en kabels) hebben over het algemeen een gebruiksduur van 40 tot 55 jaar. De verwachte gebruiksduur, de restwaarde en afschrijvingsmethoden worden jaarlijks opnieuw geëvalueerd en indien nodig aangepast. Winsten of verliezen bij afstoting worden bepaald aan de hand van de opbrengsten en op het moment van afstoting geldende boekwaarde. Winsten worden verantwoord onder overige baten.

¹ Conform de afschrijvingstermijnen van de RAR (Regulatorische Accounting Regels).

Schattingswijziging afschrijvingsduur

In 2018 en 2017 hebben er geen schattingswijzigingen plaatsgevonden.

Immateriële vaste activa

Goodwill

Goodwill betreft het bedrag waarmee de overnameprijs de reële waarde van de door Liander overgenomen identificeerbare activa, verplichtingen en voorwaardelijke verplichtingen van overgenomen dochterondernemingen of deelnemingen overtreft. Goodwill betaald bij de overname van dochterondernemingen wordt verantwoord onder de post immateriële vaste activa. Goodwill betaald bij de overname van een deelneming wordt begrepen in de verkrijgingsprijs van de betrokken deelnemingen. Indien de overnameprijs lager is dan de reële waarde van de overgenomen identificeerbare activa, verplichtingen en voorwaardelijke verplichtingen (negatieve goodwill), dan wordt dit verschil direct ten gunste van het resultaat gebracht.

De boekwaarde van goodwill omvat de historische kostprijs verminderd met de cumulatieve bijzondere waardeverminderingen. Jaarlijks wordt door middel van impairmenttesten vastgesteld of sprake is van een bijzondere waardevermindering van goodwill. Bij de bepaling van het resultaat op het afstoten van een entiteit of kasstroomgenererende eenheid wordt rekening gehouden met de goodwill die toe te kennen is aan deze entiteit of eenheid.

Financiële activa

Binnen de post financiële activa, veelal investeringen in leningen en aandelen, wordt onderscheid gemaakt in de hierna beschreven categorieën. Financiële activa worden als kortlopend aangemerkt indien de resterende looptijd per balansdatum minder dan 12 maanden bedraagt. Indien de resterende looptijd meer dan 12 maanden is, dan wordt het actief als langlopend aangemerkt. De categorie waarin een financieel actief wordt ingedeeld en gewaardeerd is afhankelijk van:

- zowel het bedrijfsmodel van de entiteit voor het beheer van de financiële activa,
- als de eigenschappen van de contractuele kasstromen van het financiële actief.

Een financieel actief wordt tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerd als beide volgende voorwaarden zijn vervuld:

- het financiële actief wordt aangehouden binnen een bedrijfsmodel dat erop gericht is financiële activa aan te houden om contractuele kasstromen te ontvangen, en
- de contractvoorwaarden van het financiële actief geven op bepaalde data aanleiding tot kasstromen die uitsluitend aflossingen en rentebetalingen op het uitstaande hoofdsombedrag betreffen.

Een financieel actief wordt tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de overige onderdelen van het totaalresultaat gewaardeerd als beide volgende voorwaarden zijn vervuld:

- het financiële actief wordt aangehouden binnen een bedrijfsmodel waarvan het doel wordt bereikt door zowel contractuele kasstromen te ontvangen als financiële activa te verkopen, en
- de contractvoorwaarden van het financiële actief geven op bepaalde data aanleiding tot kasstromen die uitsluitend aflossingen en rentebetalingen op het uitstaande hoofdsombedrag betreffen.

Een financieel actief moet tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in winst of verlies worden gewaardeerd, tenzij het overeenkomstig de bovenstaande alinea's tegen geamortiseerde kostprijs of tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de overige onderdelen van het totaalresultaat wordt gewaardeerd.

Een financieel actief wordt bij eerste opname gewaardeerd tegen de reële waarde ervan plus, in het geval van een financieel actief dat niet tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in winst of verlies wordt gewaardeerd, de transactiekosten die direct aan de verwerving of uitgifte van het financiële actief kunnen worden toegerekend.

Liander past geen bedrijfsmodel toe waarvan het doel wordt bereikt door zowel contractuele kasstromen te ontvangen als financiële activa te verkopen. De financiële activa van Liander worden na eerste opname derhalve gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs of gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in winst of verlies.

Indien voor financiële activa gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs een reële waarde-afdekking heeft plaatsgevonden, dan wordt de geamortiseerde kostprijs van het financieel actief aangepast voor de winst of het verlies dat is toe te rekenen aan het afgedekte risico. Deze waardemutaties worden in het resultaat verwerkt.

Bijzondere waardevermindering

Een voorziening voor verliezen wordt opgenomen voor te verwachten kredietverliezen op een financieel actief dat wordt gewaardeerd tegen geamortiseerde kosten of tegen reële waarde met waardeveranderingen in de overige onderdelen van het totaalresultaat. Berekening van de impairment is gebaseerd op het verwachte verlies. Dit wordt periodiek beoordeeld. De algemene benadering gaat uit van het 'expected credit loss model' (ECL), waarbij het 12-maands verwachte kredietverlies wordt vastgesteld. Bij een significante toename van het kredietrisico van een financieel actief wordt het verwachte kredietverlies voor de gehele looptijd opgenomen.

Het bedrag van de te verwachten kredietverliezen (of terugboeking) dat vereist is om de vergoeding voor verliezen op de verslagdatum aan te passen wordt als een bijzonderewaardeverminderingswinst of -verlies in de winst- en verliesrekening opgenomen.

Leningen en vorderingen

Leningen en vorderingen zijn primaire financiële instrumenten met vaste of variabele betalingen die niet op een actieve markt staan genoteerd. De waardering op het moment van eerste verwerking van de post leningen en vorderingen vindt plaats tegen reële waarde. Over het algemeen is dit gelijk aan de kostprijs van het financieel actief. De waardering na eerste verwerking vindt plaats tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve interestmethode.

Indien voor deze financiële activa een reële waarde-afdekking heeft plaatsgevonden, dan wordt de geamortiseerde kostprijs van het financieel actief aangepast voor de winst of het verlies dat is toe te rekenen aan het afgedekte risico. Deze waardemutaties worden in het resultaat verwerkt.

Voor verkoop beschikbare financiële activa

Voor verkoop beschikbare financiële activa worden gewaardeerd tegen reële waarde, zowel initieel als gedurende de periode dat het actief wordt aangehouden. De wijzigingen in reële waarde worden verwerkt in het eigen vermogen (overig totaalresultaat). Op het moment dat deze activa worden verkocht, wordt de cumulatieve waardemutatie, die in het eigen vermogen is verwerkt, in de winst-en-verliesrekening opgenomen. De interestbaten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen in de periode waaraan deze baten kunnen worden toegerekend. Investerings in aandelen of andere eigen vermogensinstrumenten waarvan de marktwaarde niet staat genoteerd in een actieve markt, en waarvan de reële waarde niet betrouwbaar kan worden bepaald, worden na initiële opname gewaardeerd tegen kostprijs.

Leases waarbij Liander optreedt als lessor

Operationele leases

Liander is operationele leases aangegaan voor warmtenetten, energiegerelateerde installaties en kantoorruimte.

Operationele leases betreffen leases die niet als financiële leases worden aangemerkt. Risico's en voordelen die samenhangen met de eigendom van de betrokken activa zijn niet, of niet geheel overgedragen aan de lessee.

De activa die ter beschikking zijn gesteld aan derden onder operationele leases worden verantwoord onder de post materiële vaste activa. De opbrengsten uit operationele leases worden over de looptijd in de winst-en-verliesrekening verwerkt onder de bedrijfsopbrengsten.

Voor de bepaling van de op te nemen kredietverliezen op openstaande vorderingen voor operationele leases wordt de vereenvoudigde benadering voor handelsvorderingen en contractactiva toegepast. Zie verder de grondslagen voor handels- en overige vorderingen.

Vorraden

Vorraden worden gewaardeerd tegen kostprijs of lagere netto realiseerbare waarde. Deze voorraden bestaan uit grond- en hulpstoffen, voorraden in bewerking en gereed product. De kostprijs van de voorraden wordt bepaald op basis van de FIFO-methode (first in, first out). De netto realiseerbare waarde wordt bepaald aan de hand van de geschatte verkoopprijs onder normale bedrijfsomstandigheden, verminderd met de geschatte verkoopkosten.

Handels- en overige vorderingen

Handels- en overige vorderingen worden in eerste instantie gewaardeerd tegen reële waarde en vervolgens tegen geamortiseerde kostprijs, verminderd met eventuele bijzondere waardeverminderingen voor het risico van niet betaling. Voor het vaststellen hiervan wordt gebruikgemaakt van de vereenvoudigde benadering voor handelsvorderingen en contractactiva, waarbij op basis van ervaringsgegevens de verwachte kredietverliezen worden bepaald.

Liquide middelen

De post liquide middelen omvat alle financiële instrumenten die liquide zijn en waarvan de looptijd bij het aangaan van het instrument minder dan drie maanden bedraagt. De post liquide middelen bestaat ultimo 2017 en 2018 uit banktegoeden. Uitstaande debetsaldi bij banken worden slechts onder de liquide middelen opgenomen indien Liander het recht heeft om debet- en creditsaldi met elkaar te verrekenen, deze debet- en creditsaldi uitstaan bij dezelfde tegenpartij en Liander de intentie heeft van dit recht gebruik te maken en in de praktijk ook daadwerkelijk gebruik hiervan maakt.

Liquide middelen worden bij eerste opname gewaardeerd tegen reële waarde en daarna tegen geamortiseerde kostprijs, hetgeen over het algemeen overeenkomt met de nominale waarde. Onder de liquide middelen zijn tevens opgenomen de liquide middelen waarover Liander niet vrij kan beschikken.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde. De reële waarden worden afgeleid van marktprijzen die staan genoteerd in actieve markten, of door gebruikmaking van recente vergelijkbare markttransacties of waarderingmethoden, zoals discounted cash flow-modellen en optiewaarderingsmodellen indien geen actieve markt bestaat. Reële waardemutaties worden in het resultaat verwerkt.

Leases waarbij Liander optreedt als lessee

Financiële leases

Liander is een aantal leases aangegaan. Indien nagenoeg alle risico's en voordelen die verband houden met het eigendom van de betrokken activa zijn overgedragen aan Liander, dan is sprake van een financiële lease. In dat geval wordt op het moment van het aangaan van de lease een actief respectievelijk verplichting opgenomen ter grootte van de laagste van de reële waarde of de contante waarde van de toekomstige leaseverplichtingen. Afschrijving van het actief vindt plaats over de kortste periode van hetzij de gebruiksduur van het actief hetzij de looptijd van het leasecontract. Daarom worden de leasetermijnen behandeld als een terugbetaling van de hoofdsom en een interestvergoeding voor de tegenpartij (lessor). De interestlasten weerspiegelen een effectieve interest op de door de lessor gedane investering.

De activa die Liander van de lessor ter beschikking heeft gekregen onder financiële leases zijn verantwoord onder de post materiële vaste activa. De daarbij behorende leaseverplichtingen worden verantwoord onder de lang- en kortlopende verplichtingen, al naar gelang de betaling van de leasetermijnen plaatsvindt minder dan 12 maanden of meer dan 12 maanden na balansdatum.

Operationele leases

Operationele leases betreffen leases die niet worden geclassificeerd als financiële leases, waarbij de risico's en voordelen die verband houden met de eigendom van de betrokken activa niet, of niet nagenoeg geheel zijn overgedragen aan de lessee. De kosten van operationele leases worden lineair over de leaseperiode ten laste van het resultaat gebracht.

Vooruitontvangen opbrengsten

Bijdragen in aanleg

Bijdragen in de aanleg en betalingen ontvangen van klanten, vastgoedontwikkelaars en lokale en regionale overheidsinstanties voor de gemaakte kosten voor de elektriciteits- en gasinfrastructuur van nieuwe woon- en industrielocaties worden als vooruitontvangen opbrengsten op de balans verantwoord. De vooruitontvangen opbrengsten worden geamortiseerd over de verwachte levensduur van de betrokken activa. De amortisatie wordt in de winst-en-verliesrekening verantwoord onder netto-omzet.

Overheidssubsidies en investeringspremies

Overheidssubsidies en investeringspremies worden verantwoord indien redelijke zekerheid bestaat dat aan de condities voor het verkrijgen van de subsidies of premies wordt of zal worden voldaan en dat het bedrag zal worden ontvangen. Subsidies en investeringspremies ontvangen voor investeringen in materiële vaste activa worden als vooruitontvangen opbrengsten in de balans opgenomen en worden geamortiseerd over de verwachte levensduur van de betrokken activa. De amortisatie wordt in de winst-en-verliesrekening verantwoord onder overige baten. Overheidssubsidies en exploitatiesubsidies die geen verband houden met investeringen in materiële vaste activa of andere vaste activa worden in het resultaat verwerkt op het moment dat de daarbij behorende kosten worden gemaakt.

Rekening-courant Alliander

De post rekening-courant Alliander wordt gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Alle opbrengsten en kosten worden verwerkt in de rekening-courant. Het betalingsverkeer van Liander loopt, net als bij andere groepsmaatschappijen van Alliander, via de rekening-courantpositie met Alliander. Via deze rekening-courant worden nagenoeg alle opbrengsten en kosten verantwoord. De rekening-courant is opeisbaar en heeft voor Liander het karakter van kasequivalenten.

Belastingen

Latente belastingvorderingen en -verplichtingen voortvloeiend uit tijdelijke verschillen tussen de boekwaarde, zoals blijkt uit de jaarcijfers en de fiscale boekwaarde, worden bepaald op basis van de tarieven voor de vennootschapsbelasting die gelden, respectievelijk die op basis van de bestaande wetgeving naar verwachting van toepassing zullen zijn ten tijde van de afwikkeling van de latente belastingvordering of -verplichting. Latente belastingvorderingen, ontstaan als gevolg van bijvoorbeeld operationele verliezen, worden opgenomen als redelijkerwijs kan worden aangenomen dat verrekening kan plaatsvinden met toekomstige fiscale winsten. Saldering van latente belastingvorderingen en -verplichtingen vindt slechts plaats indien Liander een wettelijk recht tot verrekening heeft en de vorderingen en verplichtingen verband houden met belastingen die door één en dezelfde (overheids)instantie worden geheven. Latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

De belastingen over het resultaat worden berekend op basis van de geldende tarieven voor de vennootschapsbelasting en gewaardeerd tegen nominale waarde. Hierbij wordt rekening gehouden met permanente verschillen tussen het fiscale en het in de jaarcijfers gepresenteerde resultaat en met de mogelijkheden van voorwaartse verliescompensatie, in het geval latente belastingvorderingen uit hoofde van operationele verliezen niet zijn gewaardeerd. Aangezien Liander onderdeel is van de fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting met aan het hoofd Alliander N.V., wordt de berekende acute positie in rekening-courant met Alliander verantwoord. Dit geldt voor alle entiteiten binnen deze fiscale eenheid.

Alliander vormt samen met zijn Nederlandse dochterondernemingen (inclusief Liander) een fiscale eenheid voor zowel de vennootschapsbelasting als de omzetbelasting (BTW). Uit hoofde hiervan is iedere tot de fiscale eenheid behorende rechtspersoon hoofdelijk aansprakelijk voor de belastingschulden van de rechtspersonen die deel uitmaken van de fiscale eenheid. Alliander heeft een vrijwaringverklaring verstrekt op basis waarvan de aansprakelijkheid van Liander in dit kader wordt beperkt tot het bedrag dat Liander zelf verschuldigd zou zijn indien er geen fiscale eenheid was geweest.

Overige voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd indien:

- per balansdatum een juridisch afdwingbare en/of feitelijke verplichting bestaat die voortvloeit uit gebeurtenissen vóór de balansdatum;
- het aannemelijk is dat er een uitstroom van middelen zal plaatsvinden om de verplichting af te wikkelen;
- een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van de verplichting.

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting nodig zijn, tenzij het effect van de tijdswaarde van geld significant is. In dat geval wordt de voorziening gewaardeerd tegen contante waarde.

Handelsschulden en overige te betalen posten

Handelscrediteuren en overige schulden worden initieel op reële waarde verantwoord op de balans. Daarna vindt waardering plaats tegen geamortiseerde kostprijs, gebruikmakend van de effectieve-interestmethode. Gezien de veelal korte looptijd zijn de reële waarde en geamortiseerde kostprijs van deze posten over het algemeen nagenoeg gelijk aan de nominale waarde.

Opbrengstverantwoording

Een onderscheid wordt gemaakt naar netto-omzet en overige baten. Alle opbrengsten uit hoofde van contracten met klanten worden onder de netto-omzet verantwoord en alle overige opbrengsten onder overige baten. Opbrengsten worden gewaardeerd gebaseerd op de prestatieverplichtingen in het contract met de klant. Dit is exclusief ontvangen bedragen ten behoeve van derde partijen. De opbrengst wordt verantwoord op het moment dat de beschikkingsmacht van een product of dienst wordt overgedragen. Bij de beoordeling van contracten met klanten worden portfolio-benaderingen toegepast voor onder andere de aansluit-, transport- en meetdiensten van de netbeheeractiviteiten. Contracten met klanten voor deze diensten worden voor onbepaalde tijd aangegaan en bij aanvang van het contract betaalt de klant een investeringsbijdrage en vervolgens betaalt de klant periodiek vergoedingen voor dienstverlening. Deze dienstverlening betreft prestatieverplichtingen die over een periode (overtime) worden vervuld. De opbrengst wordt daarbij opgenomen in de periode waarin de klant de dienst afneemt. De investeringsbijdrage die bij aanvang van een contract wordt betaald betreft een vergoeding voor een prestatieverplichting die gedurende de contractperiode wordt geleverd door het verlenen van de aansluit- en transportdienst. De ontvangen bijdrage wordt als nog te vervullen prestatieverplichting op de balans opgenomen en vervolgens geamortiseerd gedurende de gebruiksduur van het betrokken actief.

Netto-omzet

De netto-omzet bestaat uit:

- geregleerde opbrengsten. Deze opbrengsten vloeien voort uit hoofde van de aansluit- en transportdienst van elektriciteit en gas en omvatten enerzijds vaste tariefcomponenten, het zogenaamde capaciteitstarief, en anderzijds de amortisatie van de als vooruitontvangen opbrengsten gepassiveerde klantbijdragen. Hier zijn tevens de meetdiensten voor kleinverbruikers elektriciteit en gas onder opgenomen. Voor de levering van deze diensten in de consumentenmarkt worden voor de periode vanaf de jaarafrekening tot aan de balansdatum inschattingen gemaakt voor de nog te factureren omzet in deze periode;
- overige opbrengsten zoals transformatorverhuur en meetdiensten grootverbruik (vanaf november 2017 vindt de omzet transformatorverhuur, op het transformatorverhuur binnen het gebied CBL Randmerenplaats na, plaats binnen Kenter B.V.).

Overige baten

De overige baten bestaan onder meer uit de volgende posten:

- Schadevergoedingen en andere incidentele opbrengsten;
- resultaat uit het afstoten van materiële vaste activa; dit betreft het saldo van de netto-opbrengst uit hoofde van verkopen en de boekwaarde van het afgestoten actief. Winsten en verliezen uit hoofde van de afstoting van activa worden gesaldeerd weergegeven.

Kosten van inkoop en uitbesteed werk

Deze post omvat de kosten voor de inkoop van netverliezen waarin mede begrepen worden de te verwachten reconciliatie-effecten, kosten van transportcapaciteit en -beperkingen en van compensatievergoedingen. Verder zijn in deze post begrepen de kosten van grond- en hulpstoffen die zijn gebruikt bij de levering van goederen en diensten alsmede de kosten voor uitbesteed werk zoals facturatie en inning en inhuur van aannemers.

Geactiveerde productie voor eigen gebruik

Deze post omvat onder meer de kosten van de medewerkers van Liander, gemaakt in het kader van investeringsprojecten.

Financiële baten

De financiële baten bestaan uit interestbaten op de financiële (rentedragende) activa, zijnde leningen, vorderingen en liquide middelen, berekend op basis van de effectieve-interestmethode, alsmede uit baten uit hoofde van valutaresultaten en mutaties in de reële waarde van rentederivaten.

Financiële lasten

De financiële lasten bestaan uit de volgende posten:

- interestlasten; deze post omvat de interestlasten op de rentedragende verplichtingen berekend op basis van de effectieve-interestmethode. De rentedragende verplichtingen omvatten met name de langlopende lening van en rekening-courant verplichting aan Alliander;
- valutaresultaten; deze post omvat valutaresultaten die voortvloeien uit de omrekening van transacties in vreemde valuta en van financiële activa en verplichtingen en derivaten die luiden in vreemde valuta.

Grondslagen voor het geconsolideerd kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode, waarbij voor de herleiding van de mutatie in de liquide middelen wordt uitgegaan van het nettoresultaat volgens de winst-en-verliesrekening. Valutaresultaten, evenals alle overige mutaties, worden geëlimineerd voor zover deze niet tot een kasstroom hebben geleid. Hetzelfde geldt voor de financiële baten en lasten alsmede de verantwoorde vennootschapsbelasting in de winst-en-verliesrekening. Deze posten worden in de kasstroom uit operationele activiteiten vervangen door de ontvangen/betaalde rente respectievelijk de ontvangen/betaalde winstbelasting.

De financiële gevolgen van de verwerving dan wel afstoting van deelnemingen en dochterondernemingen komen afzonderlijk tot uiting in de kasstroom uit investeringsactiviteiten. In verband hiermee komen de getoonde kasstromen niet overeen met de mutaties zoals die in de geconsolideerde balans worden vermeld. Ten behoeve van het opstellen van het kasstroomoverzicht is de rekening-courant positie met Alliander onderdeel van de totale liquide middelen positie. Via deze rekening-courant worden nagenoeg alle kosten en opbrengsten verantwoord.

Overige toelichtingen

Cross border lease contracten

In de periode 1998 tot en met 2000 zijn door dochterondernemingen van Alliander N.V. voor netwerken US cross border leasetransacties aangegaan in de vorm van LILO (lease in lease out)- en SILO (sale in lease out)-structuren. Gedurende 2018 hebben er geen wijzigingen plaatsgevonden in de bestaande Cross Border Lease (CBL) portefeuille.

De op dit moment resterende drie transacties hebben betrekking op gasnetwerken in Friesland, Gelderland, Flevoland, Noord-Holland en Utrecht, warmtenetwerken in Almere en Duiven/Westervoort en het elektriciteitsnetwerk in het gebied Randmeren. De in de leases ondergebrachte netwerken zijn voor een langdurige periode verhuurd aan Amerikaanse partijen (headlease), die deze activa vervolgens weer hebben onderverhuurd aan de desbetreffende dochterondernemingen (sublease). Aan het einde van de sublease bestaat de optie de rechten van de Amerikaanse tegenpartij onder de headlease af te kopen en de transactie aldus te beëindigen. De momenten waarop de overeengekomen looptijden van de subleases eindigen, liggen tussen 2022 en 2028. De baten uit de cross border leases zijn verantwoord in het jaar van afsluiten van de desbetreffende transactie. Met betrekking tot de cross border leases bestaan contractuele voorwaardelijke en onvoorwaardelijke rechten en verplichtingen.

De totale netto boekwaarde van de in cross border leases ondergebrachte netwerken bedraagt ultimo 2018 ongeveer € 650 miljoen (ultimo 2017: € 600 miljoen). In verband met de transacties staat in deposito bij meerdere financiële instellingen, dan wel is belegd in waardepapieren, ultimo 2018 een totaalbedrag van \$ 2.786 miljoen (2017: \$ 2.781 miljoen).

Aangezien geen beschikkingsmacht bestaat over het overgrote deel van de beleggingen en de daarbij behorende verplichtingen, worden deze niet als activa en passiva van Alliander beschouwd en zijn de desbetreffende bedragen niet opgenomen in de geconsolideerde cijfers van Alliander. De beleggingen waar Alliander wel beschikkingsmacht over heeft, zijn verantwoord onder de financiële activa. De gerelateerde leaseverplichtingen zijn opgenomen onder de verplichtingen uit hoofde van financiële leases.

Ultimo 2018 bedraagt het 'strip risk' (het gedeelte van de 'termination value' – dat wil zeggen de bij een voortijdig einde van de transactie mogelijk aan de Amerikaanse tegenpartij te betalen vergoeding – dat niet uit de hiertoe aangehouden deposito's en beleggingen kan worden voldaan) voor alle transacties tezamen \$ 200 miljoen (2017: \$ 186 miljoen). Het strip risk wordt in hoge mate beïnvloed door de marktontwikkelingen.

In het kader van de uitvoering van de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON) zijn de in een cross border lease ondergebrachte, aan Liander Infra N.V. toebehorende warmtenetwerken, medio 2008 via 'sub-subleases' onderverhuurd aan N.V. Nuon Warmte, onderdeel van N.V. Nuon Energy. De looptijd van deze operationele leases is 12,5 jaar (einde looptijd: 31 december 2020). De totale boekwaarde van de onderverhuurde warmtenetwerken en bijbehorende meters bedraagt ultimo 2018 € 90 miljoen (2017: € 93 miljoen).

Implementatie IFRS 9

IFRS 9 'Financial Instruments' vervangt IAS 39 en is van toepassing vanaf 1 januari 2018. Voor Liander leidt IFRS 9 met name tot gewijzigde grondslagen voor de verwerking van financiële activa en de verwerking van de kredietverliezen op deze activa. Dit betekent dat de financiële activa tegen geamortiseerde kostprijs worden gewaardeerd. De gewijzigde standaard leidt niet tot wijzigingen in de opname en verwerking van financiële verplichtingen. De financiële activa worden geclassificeerd als activa die na eerste opname worden gewaardeerd op basis van zowel het bedrijfsmodel van de entiteit voor het beheer van de financiële activa als de eigenschappen van de contractuele kasstromen van het financiële actief tegen:

- geamortiseerde kostprijs,
- reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de overige onderdelen van het totaalresultaat, dan wel
- reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in winst of verlies.

Voor financiële activa, alsmede leasevorderingen en contractactiva, worden voorzieningen opgenomen voor te verwachten kredietverliezen. IFRS 9 is retrospectief toegepast gebruikmakend van de vrijstelling die het mogelijk maakt de vergelijkende informatie over voorgaande perioden niet aan te passen voor financiële activa gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Liander kent een bescheiden portefeuille van financiële instrumenten die werden geclassificeerd onder de categorie "beleggingen in obligaties". Deze portefeuille, bestaande uit een belegging in obligaties, werd gewaardeerd tegen reële waarde. Gegeven het bedrijfsmodel, te weten 'aanhouden tot einde looptijd', wordt dit schuld papier onder IFRS 9 gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs in plaats van tegen reële waarde. Deze wijziging heeft tot gevolg dat per 1 januari 2018 de waardering van het schuld papier met € 45 miljoen wordt verlaagd ten laste van de overige reserves in het eigen vermogen. De oorspronkelijke opname in het eigen vermogen van de posten herwaarderingsreserve van € 38 miljoen en de bijbehorende belastinglatentie van € 13 miljoen vervallen. Dit is eveneens via de overige reserves verwerkt.

De geamortiseerde kostprijs van de belegging in obligaties (GE-notes) bedraagt per 31 december 2018 € 156 miljoen. De impact van het nieuwe impairment model heeft voor de overige financiële activa geleid tot een impairment van € 2 miljoen. De te verwachten kredietverliezen worden voor handels- en overige vorderingen met name op collectieve basis opgenomen op basis van een staffel die is gebaseerd op ervaringscijfers waarbij het risico tot wanbetaling vanaf de eerste opname wordt meegenomen. Liander heeft daarnaast ook een bescheiden positie in overige financiële activa. Het kredietrisico hiervan wordt op individuele basis bepaald waarbij de kans op wanbetaling door de tegenpartij mede op basis van toonaangevende leveranciers van creditratings en het daaruit resulterende gemiddelde verlies wordt meegenomen. De impact hiervan is gering en met name van procedurele aard. Per saldo resulteert de implementatie van IFRS 9 vanaf 1 januari 2018 in een positieve mutatie van € 5 miljoen in de overige reserves van het eigen vermogen.

Verloopstaat GE-notes (€ miljoen)

Stand 31 december 2017	193
Waardemutaties ingevolge IFRS 9 inclusief kredietverlies	-45
Stand 1 januari 2018	148
Valutare resultaat	8
Stand 31 december 2018	156

Alliander maakt per 1 januari en gedurende het jaar 2018 geen gebruik van hedge accounting.

Implementatie IFRS 15

IFRS 15 vervangt per 1 januari 2018 de standaarden IAS 11 'Construction Contracts' en IAS 18 'Revenue Recognition'. In essentie komt IFRS 15 er op neer dat de contracten met klanten worden ontleed naar de te leveren prestaties. De opname van daaraan verbonden rechten en verplichtingen en de opbrengstverantwoording worden daarbij afgeleid van de te bepalen transactiepreizen van die prestaties.

Met de invoering van IFRS 15 zijn de amortisaties op vooruitontvangen bijdragen niet meer onder de overige opbrengsten opgenomen maar onder de omzet. Andere opbrengsten, zoals verhuuropbrengsten, worden onder overige opbrengsten verantwoord. Liander past IFRS 15 retrospectief toe en de keuze om onder omzet enkel alle IFRS 15 opbrengsten te verantwoorden leidt tot een aanpassing van de vergelijkende cijfers van 2017. In 2017 heeft dit geleid tot een verschuiving van € 100 miljoen van overige opbrengsten naar netto-omzet.

Overdracht transformatoren

Per 1 november 2017 zijn de transformatoren, voor zover niet betrokken in CBL-transacties, in het zogenaamde vrije domein en bijbehorende activiteiten overgedragen aan de groepsmaatschappij Kenter B.V. Vanaf deze datum zijn de opbrengsten en kosten in Kenter B.V. verantwoord. De waarde van deze activa bedroeg € 80 miljoen en is in het rekening-courantsaldo verrekend met Liander.

Leningovereenkomst

In juni 2015 heeft Alliander onder andere een langlopende lening verstrekt aan Liander van € 2.566 miljoen. Dit bedrag is in 2015 verrekend met het rekening-courantsaldo. Dit betekent dat tussen Alliander en Liander twee financieringsovereenkomsten bestaan, te weten een langlopende leningovereenkomst, met name ter financiering van vervanging en uitbreiding van netten, en daarnaast de huidige separate rekening-courant overeenkomst ter financiering van werkkapitaal. Op deze wijze sluiten de looptijden van de financieringsovereenkomsten beter aan op de looptijden van de activa. De langlopende leningovereenkomst met Alliander heeft een looptijd van 10 jaar en zal na afloop jaarlijks stilzwijgend worden verlengd met telkenmale een periode van één jaar. De rente voor 2018 bedraagt 2,92% (2017: 3,15%).

Voorwaardelijke verplichtingen

Liander heeft per en direct na balansdatum een aantal claims ontvangen. Daarnaast is Liander per balansdatum betrokken bij een aantal rechtszaken voortvloeiend uit reguliere bedrijfsactiviteiten. Deze claims/rechtszaken kunnen bij een nadelige uitspraak een materieel effect hebben op de cijfers van Liander. Voor zover noodzakelijk geacht zijn hiervoor voorzieningen getroffen.

Liander is met een aantal gemeenten verwickeld in juridische geschillen inzake precariobelasting. In totaal betreft het een potentieel door Liander terug te vorderen bedrag van € 19 miljoen. Gezien de onzekerheden zijn deze vorderingen niet verantwoord in de balans per 31 december 2018.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

Opgemaakt te Arnhem, 28 juni 2019

Liander N.V.

Mw. I.D. Thijssen
Directeur

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de directie van Liander N.V.

Ons oordeel

Wij hebben de in dit jaarbericht 2018 op pagina 5 tot en met pagina 22 opgenomen jaarcijfers 2018 van Liander N.V. te Arnhem over het boekjaar 2018 (hierna: jaarcijfers) gecontroleerd.

Naar ons oordeel zijn de op pagina 5 tot en met pagina 22 in dit jaarbericht 2018 opgenomen jaarcijfers per 31 december 2018 van Liander N.V. in alle van materieel belang zijnde aspecten opgesteld in overeenstemming met in de toelichting op de geconsolideerde jaarcijfers, zoals opgenomen op pagina 9 tot en met 22, door de vennootschap beschreven grondslagen.

De jaarcijfers bestaan uit:

1. De geconsolideerde winst- en verliesrekening over 2018;
2. Het overzicht totaalresultaat over 2018;
3. De geconsolideerde balans per 31 december 2018;
4. Het geconsolideerde kasstroomoverzicht over 2018;
5. Het mutatieoverzicht van het geconsolideerde eigen vermogen per 31 december 2018;
6. De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarcijfers'.

Wij zijn onafhankelijk van Liander N.V. zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Andere informatie

Naast de jaarcijfers omvat het jaarbericht andere informatie, die bestaat uit:

- De inleiding;
- De kerncijfers;
- De enkelvoudige jaarrekening per 31 december 2018;
- De WNT;
- Het Besluit Financieel Beheer Netbeheerder;
- De gesegmenteerde informatie;
- De overeenkomsten met verwante bedrijven;
- De Verklaring Naleving Gedragscode voor Netbeheerders;
- De Verklaring ex artikel 18, lid 3 Elektriciteitswet 1998 en ex artikel 10d, lid 3 Gaswet
- Het overzicht investeringen en betrouwbaarheid netten.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarcijfers verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarcijfers.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie in overeenstemming met de geldende wet- en regelgeving.

Benadrukking van de basis voor financiële verslaggeving en beperking in gebruik en verspreidingskring

Wij vestigen de aandacht op pagina 3 in het jaarbericht waarin is uitgezet voor welk doel de jaarcijfers van Liander N.V. zijn opgesteld en met welke basis voor financiële verslaggeving. De jaarcijfers van Liander N.V. zijn opgesteld door de directie van de vennootschap om uitvoering te geven aan de wettelijke verplichtingen zoals gesteld in artikel 43 van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 32 van de Gaswet. Hierdoor zijn de jaarcijfers mogelijk niet geschikt voor andere doeleinden. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Verantwoordelijkheden van de directie voor de jaarcijfers

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de jaarcijfers in overeenstemming met de in de toelichting op de geconsolideerde jaarcijfers, zoals opgenomen op pagina 9 tot en met 22, door de vennootschap beschreven grondslagen. In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanig interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opstellen van de jaarcijfers mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Bij het opstellen van de jaarcijfers moet de directie afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarcijfers opstellen op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarcijfers.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarcijfers

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarcijfers nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarcijfers afwijkingen van materieel belang bevatten als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarcijfers staan.
- Het vaststellen dat de door het de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarcijfers. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarcijfers en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarcijfers de onderliggende transacties en gebeurtenissen zonder materiële afwijkingen weergeven.

Wij communiceren met de directie onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Amsterdam, 28 juni 2019

Deloitte Accountants B.V.

J. Dalhuisen RA

4 Enkelvoudige jaarrekening

Jaarrekening ex artikel 2:403 lid 1a BW

Alliander N.V. heeft voor zijn dochteronderneming Liander N.V. een aansprakelijkheids- en instemmingsverklaring als bedoeld in artikel 2:403 BW (403-verklaring) bij de KvK gedeponneerd. Dit betekent dat de statutaire enkelvoudige jaarrekening van Liander N.V. mag worden opgesteld conform artikel 2:403 lid 1a BW. Onderstaand zijn de enkelvoudige verkorte balans per 31 december 2018 en winst-en-verliesrekening over 2018 opgenomen.

Balans (voor winstbestemming)

€ miljoen	31-12-2018	31-12-2017
Activa		
Vaste activa	358	193
Vlottende activa	5.213	5.101
Totaal activa	5.571	5.294
Eigen vermogen en verplichtingen		
Eigen vermogen		
Aandelenkapitaal en reserves	2.225	2.260
Resultaat boekjaar	246	218
Totaal eigen vermogen	2.471	2.478
Langlopende verplichtingen	2.648	2.587
Kortlopende verplichtingen	452	229
Totaal eigen vermogen en verplichtingen	5.571	5.294

Winst-en-verliesrekening

€ miljoen	2018	2017
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening na belastingen	246	218
Saldo overige baten en lasten na belastingen	-	-
Nettoresultaat	246	218

Opgemaakt te Arnhem, 28 juni 2019

Liander N.V.
Mw. I.D. Thijssen
Directeur

Winstbestemming 2018

Voorgesteld wordt het resultaat na belastingen over het boekjaar 2018 van € 246 miljoen uit te keren als dividend. Bij het voorstel is rekening gehouden met de verplichting te voldoen aan de minimaal vereiste financiële ratio's zoals vermeld in het Besluit financieel beheer netbeheerder. Het voorstel winstbestemming is niet in de balans per 31 december 2018 verwerkt.

5 WNT

Publicatie op grond van de WNT

Algemeen

Met ingang van 1 januari 2013 is de Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) van toepassing op de naamloze of besloten vennootschappen die zijn aangewezen als netbeheerder. Dit betekent dat de WNT van toepassing is op Liander N.V. De WNT normeert de bezoldiging voor topfunctionarissen. Het maximum van de bezoldiging voor 2018 is vastgesteld op € 189.000.

Overeenkomstig de publicatieplicht wordt de bezoldiging van (gewezen) topfunctionarissen op persoonsnaam vermeld. Hetzelfde geldt voor uitkeringen wegens het beëindigen van het dienstverband van (gewezen) topfunctionarissen.

Voor (gewezen) reguliere functionarissen vindt publicatie plaats indien de bezoldiging meer bedraagt dan het maximum. In tegenstelling tot (gewezen) topfunctionarissen vindt publicatie niet op naam, maar op functie plaats.

Liander en de WNT

De bepalingen in de WNT zijn van toepassing op alle (top)functionarissen van Liander.

Topfunctionarissen

Het hoogste uitvoerende orgaan is de directie van Liander. De directeur van Liander, mw. I.D. Thijssen, die deze functie in deeltijd uitvoert, geldt dan ook als topfunctionaris. Daarnaast functioneert de Raad van Commissarissen van Alliander feitelijk als het hoogste toezichthoudende orgaan van Liander. De leden van de Raad van Commissarissen gelden derhalve als topfunctionarissen van Liander.

Bezoldiging directie Liander N.V. 2018

€

Naam	Functie	Beloning	Pensioen-premies	Totaal	Duur dienst-verband	Omvang dienst-verband (FTE)	WNT norm (rato duur en omvang dienst-verband)	Motivering overschrijding
I.D. Thijssen ²	Directeur	81.929	8.027	89.956 ¹	1/1 - 31/12	0,4 ²	72.614	Bestaande afspraken, waarbij het overgangsrecht van kracht is.

Bezoldiging directie Liander N.V. voorafgaand kalenderjaar

€

Naam	Functie	Beloning	Pensioen-premies	Totaal	Duur dienst-verband	Omvang dienst-verband (FTE)	WNT norm (rato duur en omvang dienst-verband)	Motivering overschrijding
I.D. Thijssen ²	Directeur	214.011	19.449	233.460	1/1 - 31/12	1,0	181.000	Bestaande afspraken, waarbij het overgangsrecht van kracht is.

In 2018 en in het voorafgaande kalenderjaar is geen sprake geweest van betaalde belastbare onkostenvergoedingen.

¹ Het totaal sluit niet aan op het overzicht van de bestuurdersbeloningen in het jaarverslag over 2018 dan wel 2017 van Alliander N.V. als gevolg van het verschil in de definities volgens de WNT en volgens IFRS.

² Mw. Thijssen is voorzitter van de Raad van Bestuur van Alliander N.V. Zij is daarnaast directeur van Liander N.V. Voor het jaar 2017 betroffen de vermelde (bezoldiging)gegevens haar werkzaamheden als topfunctionaris voor Liander alsmede haar werkzaamheden voor Alliander. Voor het jaar 2018 vindt allocatie plaats van de bezoldiging naar beide functies op basis van tijdsbesteding.

Bezoldiging Raad van Commissarissen 2018 en voorafgaand kalenderjaar

De WNT-normen in 2018 en 2017 voor een lid en de voorzitter van de Raad van Commissarissen zijn respectievelijk 10% en 15% van het geldende bezoldigingsmaximum van € 189.000 in 2018 en € 181.000 in 2017.

€

Naam	2018		Voorafgaand kalenderjaar	
	Bezoldiging	WNT norm	Bezoldiging	WNT norm
mw. A. Jorritsma-Lebbink, voorzitter	28.350	28.350	27.150	27.150
mw. A.P.M. van der Veer-Vergeer, lid	18.900	18.900	18.100	18.100
mw. J.G. van der Linde, lid	18.900	18.900	18.100	18.100
B. Roetert, lid	18.900	18.900	18.100	18.100
G.L.M. Hamers, lid	18.900	18.900	18.100	18.100

Toelichting

De vermelde gegevens betreffen de werkzaamheden van de RvC-leden als topfunctionaris voor Liander als ook werkzaamheden voor de holding Alliander. Alle RvC-leden zijn in 2018 en 2017 het gehele jaar in functie geweest.

Reguliere functionarissen

Voor reguliere functionarissen geldt de publicatieverplichting alleen als de bezoldiging meer bedraagt dan het maximum. Dit leidt tot het volgende overzicht van functionarissen met een bezoldiging boven het maximum.

Bezoldiging (gewezen) reguliere functionarissen Liander N.V. 2018 en voorafgaand kalenderjaar

€

Functie	2018				Voorafgaand kalenderjaar			
	Beloning	Pensioen-premies	Totaal	WNT norm (rato omvang dienstverband)	Beloning	Pensioen-premies	Totaal	WNT norm (rato omvang dienstverband)
Directeur	210.961	20.754	231.715	189.000	203.671	19.133	222.804	181.000
Directeur	208.460	20.473	228.933	189.000	192.778	18.900	211.678	181.000
Directeur ¹	207.981	20.259	228.240	189.000	185.212	17.349	202.561	181.000
Manager	184.219	20.428	204.647	189.000	185.791	19.097	204.888	181.000
Manager	180.411	19.926	200.337	189.000	175.889	18.593	194.482	181.000
Manager	173.564	19.998	193.562	189.000	175.378	18.685	194.063	181.000

¹ In dienst per 1 februari 2017.

Toelichting

Bij alle functionarissen is in 2018 en in het voorafgaande kalenderjaar geen sprake geweest van betaalde belastbare onkostenvergoedingen. Alle overschrijdingen van de WNT norm zijn het gevolg van bestaande contractafspraken. In alle gevallen is sprake van een full time dienstbetrekking. De duur van de dienstbetrekking betreft het gehele kalenderjaar, tenzij anders vermeld.

Vergoedingen bij beëindigen dienstbetrekking

Voor de topfunctionarissen van Liander is in het verslagjaar 2018 geen sprake geweest van vergoedingen bij het beëindigen van een dienstbetrekking.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan de directie van Liander N.V.

Verklaring over de WNT-verantwoording 2018

Ons oordeel

Wij hebben het in dit jaarbericht 2018 op pagina 27 tot en met pagina 28 opgenomen 'Hoofdstuk 5 WNT' betreffende de verantwoording inzake de Wet normering topinkomens (WNT) 2018 (hierna "de WNT-verantwoording") van Liander N.V. te Arnhem gecontroleerd.

Naar ons oordeel is de WNT-verantwoording in alle van materieel belang zijnde aspecten, opgesteld in overeenstemming met de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Controleprotocol WNT 2018. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de WNT-verantwoording".

Wij zijn onafhankelijk van Liander N.V. zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel zoals gevraagd en beschreven in het Controleprotocol WNT 2018.

Het niet voldoen aan de Nederlandse controlestandaarden

Paragraaf 2.5.2 van het Controleprotocol WNT 2018 schrijft voor dat bij de controle van een aparte verantwoording van uitsluitend de WNT-gegevens, geen jaarrekeningcontrole uitgevoerd wordt en dat de accountant niet wordt geacht de afwezigheid van een jaarrekeningcontrole te compenseren met andere werkzaamheden. Door deze beperking in onze controlewerkzaamheden wordt niet voldaan aan de vereisten van de Nederlandse controlestandaarden.

Beperking in gebruik en verspreidingskring

De WNT-verantwoording is opgesteld voor de Minister van BZK, de Minister wie het aangaat zoals bedoeld in artikel 1.1 sub o WNT en de personen die op grond van artikel 5.1 WNT zijn belast met het toezicht op de naleving van de wet, met als doel Liander N.V. in staat te stellen te voldoen aan art. 1.7 WNT. Hierdoor is de WNT-verantwoording mogelijk niet geschikt voor andere doeleinden. Onze controleverklaring is derhalve uitsluitend bestemd voor Liander N.V., voor de Minister van BZK, de Minister wie het aangaat zoals bedoeld in artikel 1.1 sub o WNT en de personen die op grond van artikel 5.1 WNT zijn belast met het toezicht op de naleving van de wet en dient niet te worden verspreid aan of te worden gebruikt door anderen.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de WNT-verantwoording

Verantwoordelijkheden van de directie voor de WNT-verantwoording

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de WNT-verantwoording in overeenstemming met de bepalingen van en krachtens de WNT. In dit kader is de directie tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de WNT-verantwoording mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de WNT-verantwoording

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van de werkzaamheden die zijn beschreven in het Controleprotocol WNT 2018 dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons op basis van die werkzaamheden af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze WNT-verantwoording nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben onze werkzaamheden professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de WNT-verantwoording afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's uitvoeren van de in het Controleprotocol WNT 2018 beschreven werkzaamheden en het vanuit deze werkzaamheden verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de WNT-verantwoording en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de WNT-verantwoording de onderliggende transacties en gebeurtenissen zonder materiële afwijkingen weergeeft.

Wij communiceren met de directie onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen.

Amsterdam, 28 juni 2019

Deloitte Accountants B.V.

J. Dalhuisen RA

6 Besluit financieel beheer netbeheerder

In het Besluit financieel beheer netbeheerder worden eisen gesteld aan het financieel beheer van een netbeheerder om hiermee zijn wettelijke taken uit te voeren. Het gaat hierbij met name om de investeringen die een netbeheerder moet doen in zijn netten om deze in werking te hebben, te onderhouden, te vernieuwen en uit te breiden.

In het besluit wordt een viertal ratio's genoemd waaraan de netbeheerder (Liander) minimaal moet voldoen, te weten:

1. Bedrijfsresultaat gedeeld door bruto rentelasten: minimaal 1,7;
2. De som van resultaat na belastingen, afschrijvingen, amortisatie, mutatie latente belastingen, non cash kosten en bruto rentelasten gedeeld door bruto rentelasten (FFO/bruto rentelasten): minimaal 2,5;
3. De som van resultaat na belastingen, afschrijvingen, amortisatie, mutatie latente belastingen, non cash kosten gedeeld door totale schuld (FFO/totale schuld): minimaal 0,11;
4. Totale schuld gedeeld door de som van eigen vermogen en totale schuld: maximaal 70%.

In onderstaand overzicht worden de voorgeschreven ratio's vermeld met daarnaast de berekende ratio's voor Liander over 2018 en 2017.

Ratio's Besluit financieel beheer netbeheerder¹

	Norm	2018	2017
1. Bedrijfsresultaat / bruto rentelasten	≥ 1,7	4,5	3,6
2. FFO / bruto rentelasten	≥ 2,5	6,5	5,6
3. FFO / totale schuld	≥ 0,11	0,15	0,15
4. Totale schuld / (totale schuld + eigen vermogen)	≤ 70%	61%	59%

¹ Bij de berekening van deze ratio's over 2018 en 2017 is rekening gehouden met het voorstel winstbestemming.

7 Gesegmenteerde informatie

Segmentatie geconsolideerde winst-en-verliesrekening

€ miljoen	2018		Gespecificeerd naar producten ¹				
	Totaal	TAD Elek- tricititeit	Transportdienst Gas	Aansluitdienst Gas	Meetdienst KVB Elektricititeit	Meetdienst KVB Gas	Overige activiteiten
Opbrengsten TAD en Meetdienst	1.640	1.093	320	79	73	55	20
Amortisatie bijdragen	68	47	3	15	-	-	3
Overige opbrengsten	74	39	5	5	1	8	16
Totaal bedrijfsopbrengsten	1.782	1.179	328	99	74	63	39
Bedrijfskosten							
Inkoop transport	186	177	1	-	-	-	8
Inkoop netverliezen	49	49	-	-	-	-	-
Lokale heffingen	154	98	56	-	-	-	-
Personeelskosten, uitbesteed werk en andere externe kosten	623	414	81	43	38	35	12
Totaal kosten van inkoop, uitbesteed werk en operationele kosten	1.012	738	138	43	38	35	20
Afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen vaste activa	327	176	50	38	30	23	10
Totaal bedrijfskosten	1.339	914	188	81	68	58	30
Bedrijfsresultaat	443	265	140	19	6	5	8
Gesegmenteerde activa							
Materiele vaste activa	6568	3900	1318	779	251	180	140
Overig							
Investeringen IFRS (netto)	534	285	78	34	71	58	8
Investeringen RAR	550	274	84	55	71	58	8
Dotaties personeelsvoorzieningen	15	10	2	1	1	1	-
Onttrekking personeelsvoorzieningen	23	15	3	1	2	1	1
Dotaties debiteuren	1	-1	-	-	-	-	2
Onttrekking debiteuren	2	2	-	-	-	-	-

TAD: Transport- en aansluitingsdienst

KVB: Kleinverbruik

¹ Volgens de indeling van de bestaande gereguleerde rapportages.

Toelichting

Dit segmentatieoverzicht over 2018 is opgesteld op basis van de indeling van de verschillende gereguleerde rapportages. Deze segmentatie indeling is met de toezichthouder ACM afgestemd. De cijfers in dit overzicht zijn (tenzij anders vermeld) opgesteld op basis van IFRS en derhalve niet op basis van Regulatorische Accounting Regels (RAR) aan de hand waarvan de gereguleerde rapportages dienen te worden verantwoord. De overige activiteiten bestaan onder andere uit de activiteiten op het gebied van grote gasaansluitingen en verhuur van warmtenetten. In recent overleg met de ACM zal vanaf het boekjaar 2018 het bovenstaande segmentoverzicht worden vervangen door een uitgebreidere segmentatie. Gezien de recente totstandkoming van de uitgebreidere segmentatiesystematiek zal het uitgebreide segmentoverzicht over 2018 vóór 1 oktober 2019 als bijlage worden toegevoegd aan dit jaarbericht.

8 Overeenkomsten met verwante bedrijven

Ingevolge artikel 43 lid 6 van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 32 lid 7 van de Gaswet dient de netbeheerder elk verwant bedrijf, waarmee de netbeheerder een overeenkomst heeft gesloten waarvan de opbrengst of de kosten een bedrag van € 4.500.000 te boven gaan, te vermelden. Daarbij dient tevens per bedrijf het aantal van die overeenkomsten te worden vermeld.

Bedrijf

	Overeenkomst in 2018	Aantal overeenkomsten
Alliander N.V.	Financiering, dienstverlening	3
Qirion B.V.	Uitbestede werkzaamheden	1
Alliander Telecom N.V.	Uitbestede werkzaamheden	1

9 Verklaring Naleving Gedragscode voor Netbeheerders

Aangaande gegevens uit kleinverbruikmeetinrichtingen die op afstand uitleesbaar zijn

Naam rechtspersoon: Liander N.V.

Statutaire vestigingsplaats: Arnhem

Periode: 1.1.2018 tot en met 31.12.2018

Liander N.V. te Arnhem maakt voor het goed kunnen uitvoeren van zijn diensten gebruik van meetgegevens die zijn verkregen uit kleinverbruikmeetinrichtingen die op afstand uitleesbaar zijn.

In aanvulling op de Algemene Verordening Gegevensbescherming hebben netbeheerders in de Nederlandse energiebranche een gedragscode opgesteld ten aanzien van het gebruik, het vastleggen, het uitwisselen en het bewaren van gegevens die zijn verkregen uit een kleinverbruik-meetinrichting die op afstand uitleesbaar is.

Meetcampagne

In het kader van het willen gaan verzamelen van metergegevens bij een groep kleinverbruikers om ten behoeve van de allocatie en reconciliatie tot nauwkeuriger verbruiksprofielen te kunnen komen, is geconstateerd dat in de Gedragscode 'Verwerking van Persoonsgegevens door Netbeheerders in het kader van Installatie en Beheer van Slimme meters bij kleinverbruikers' voor dit doel geen frequentie voor de toegestane meteruitlezing is opgenomen.

Individuele Slimme Meter Allocatie

In het kader van het willen gaan verzamelen van metergegevens bij kleinverbruikers om tot dynamische allocatie te kunnen komen in plaats van allocatie op jaarbasis met analoge meters, is geconstateerd dat voor de hiervoor in de Gedragscode opgenomen voorziening geen frequentie voor de toegestane meteruitlezing voor slimme meters is opgenomen.

Beide zaken zijn ondervangen door ter zake expliciet de ondubbelzinnige toestemming van de desbetreffende kleinverbruikers te vragen als elders in de Gedragscode bedoeld. Tegelijkertijd wordt er gewerkt aan een aanpassing van de gedragscode, waarin deze omissie wordt meegenomen.

Sinds 25 mei 2018 gelden voor gedragscodes de normen uit de AVG. De aanpassing van de gedragscode aangaande gegevens uit kleinverbruik-meetinrichtingen die op afstand uitleesbaar zijn, is in 2018 nog niet afgerond. De Europese richtlijn voor gedragscodes is in 2019 in consultatie gekomen. Aan de hand daarvan komt meer duidelijkheid over de vraag aan welke vereisten een gedragscode moet voldoen.

Hierbij verklaart Mw. I.D. Thijssen, te Arnhem, dat Liander N.V. zich gedurende de bovenvermelde periode heeft gehouden aan het gestelde in de regels en verplichtingen, genoemd in de Gedragscode Verwerking van Persoonsgegevens door Netbeheerders in het kader van Installatie en Beheer van Slimme Meters bij Kleinverbruikers, zoals goedgekeurd door de Autoriteit Persoonsgegevens (voorheen College Bescherming Persoonsgegevens) op 9 mei 2012.

Arnhem, 28 juni 2019

Mw. I.D. Thijssen

Directeur Liander N.V.

10 Verklaring ex artikel 18, lid 1 Elektriciteitswet 1998 en ex artikel 10d, lid 1 Gaswet

Verklaring ex artikel 18, lid 1 Elektriciteitswet 1998 en ex artikel 10d, lid 1 Gaswet¹

Ondergetekende, Mw. I.D. Thijssen, verklaart hierbij in haar hoedanigheid van bestuurder van Liander N.V. dat:

De financiële verhouding tussen Liander N.V. en met Liander N.V. verbonden groepsmaatschappijen binnen Alliander N.V. die activiteiten verrichten die de netbeheerder op grond van artikel 17 van de Elektriciteitswet 1998, respectievelijk artikel 10d van de Gaswet niet zelf mag verrichten, in het jaar 2018 heeft voldaan aan de eisen die gesteld worden in artikel 18, eerste lid van de Elektriciteitswet 1998, respectievelijk artikel 10d, eerste lid van de Gaswet, hetgeen betekent dat Liander N.V. in het jaar 2018 een dergelijke groepsmaatschappij niet heeft bevoordeeld boven anderen waarmee een dergelijke groepsmaatschappij in concurrentie treedt, of anderszins voordelen heeft toegekend die verder gaan dan in normaal handelsverkeer gebruikelijk is.

Als bevoordelen van een groepsmaatschappij of het toekennen van voordelen die verder gaan dan in normaal handelsverkeer gebruikelijk is, worden in ieder geval aangemerkt:

- het verstrekken van gegevens aan een groepsmaatschappij over afnemers, niet zijnde afnemers als bedoeld in artikel 95a, eerste lid van de Elektriciteitswet 1998 die een verzoek als bedoeld in artikel 23 of 24 van de Elektriciteitswet 1998 hebben gedaan, respectievelijk over afnemers, niet zijnde afnemers als bedoeld in artikel 43, eerste lid van de Gaswet, die een verzoek om aansluiting of transport als bedoeld in artikel 10 van de Gaswet hebben gedaan;
- het leveren van goederen of diensten aan een groepsmaatschappij tegen een vergoeding die lager is dan de redelijkerwijs daaraan toe te rekenen kosten;
- het toestaan van het gebruik door een groepsmaatschappij van de naam of het beeldmerk van de netbeheerder op een wijze waardoor verwarring bij het publiek te duchten is over de herkomst van de goederen of diensten.

Arnhem, 28 juni 2019

Mw. I.D. Thijssen

Directeur Liander N.V.

¹ Verwijzing naar wetgeving 2018.

11 Investerings en betrouwbaarheid netten

Onze energienetten behoren tot de betrouwbaarste van de wereld. Wij zorgen ervoor dat dit in de toekomst ook zo blijft. Door middel van efficiënt beheer houden wij de huidige netten betaalbaar. Ook vinden wij het belangrijk dat klanten meer gemak en vertrouwen ervaren wanneer wij voor hen aan het werk zijn.

In 2018 hebben we € 660 miljoen geïnvesteerd in onder andere onze netten en de slimme meter (2017: € 565 miljoen). Iedere regio heeft hierbij zijn eigen prioriteiten, aanpak of kenmerken.

Noord-Holland

948.000 aansluitingen elektriciteit¹

696.000 aansluitingen gas¹

In Haarlemmermeer bevindt zich een grote concentratie datacenters, met name rond de snelweg A4. De vraag naar elektriciteit blijft hier onverminderd groot, terwijl de capaciteit van het netwerk daar niet in voorziet. Haarlemmermeer kent een explosief groeiende vraag naar extra vermogen. In overleg met landelijk netbeheerder TenneT, de gemeente en omwonenden zoeken we naar een geschikte locatie om capaciteit in dat gebied te realiseren. In Wieringermeer is intensief gewerkt aan de voorbereiding voor een nieuw verdeelstation. Dit is nodig om alle plannen voor opwek van windenergie in dit gebied mogelijk te maken.

1. Exclusief Amsterdam

Zuid-Holland

284.000 aansluitingen elektriciteit

253.000 aansluitingen gas

Vanwege de toenemende vraag naar elektriciteit in de Zuidplaspolder onderzochten we in 2018 samen met netbeheerders Stedin en TenneT de haalbaarheid van een nieuw verdeelstation. In afwachting hiervan willen we een flexibiliteitsmarkt organiseren om vraag en aanbod van elektriciteit op elkaar af te stemmen. Rondom de nieuw aan te leggen Rijnlandroute, die de snelwegen A4 en A44 verbindt, realiseerden we een aansluiting voor het boren van een tunnel en verplaatsten we de belasting van verdeelstation Leiden naar een ander station. Daarnaast verlegden we kabels en leidingen

Friesland

327.000 aansluitingen elektriciteit

240.000 aansluitingen gas

Friesland maakt zich sterk voor duurzame energie en energiebesparing. In 2018 waren we volop bezig met voorbereiding en uitvoering van het uitbreiden van de verdeelstations Wolvega en Oosterwolde. We gingen door met het realiseren van aansluitingen voor energie uit zonnepanelen op daken van boerenbedrijven en sloten nieuwe producenten van groen gas aan op het gasnetwerk. Met stakeholders zoals woningbouwcorporaties werkten we intensief samen om wijken en woningen aardgasloos te maken. Om de toepassing van warmte in goede banen te leiden, hielpen we met het opstellen van een warmtevisie voor de Friese steden.

Amsterdam

474.000 aansluitingen elektriciteit
380.000 aansluitingen gas

In Amsterdam neemt de vraag naar energie toe door meer inwoners en bedrijvigheid zoals datacenters. Ook is de stad bewust bezig met de energietransitie. Het aantal zonnepanelen steeg, meer woningen gingen van het aardgas af en er liepen initiatieven voor elektrische mobiliteit. Rondom de Zuidas stijgt de vraag naar elektriciteit harder dan verwacht, werkten we voor de noodzakelijke verzwaring aan twee nieuwe verdeelstations en is station Zorgvlied vernieuwd. De voorbereidingen voor een nieuw verdeelstation op een nieuw eiland van IJburg zijn in volle gang.

Flevoland

182.000 aansluitingen elektriciteit
114.000 aansluitingen gas

Flevoland is zeer geschikt voor het opwekken van windenergie. Het vraagstuk is hier hoe we de opgewekte energie onder alle omstandigheden in het elektriciteitsnet kunnen invoeden. In Almere versterkten we het energienetwerk om de groei van het aantal woningen, bedrijven en datacentra mogelijk te maken. Daarnaast startten we met de uitbreiding van verdeelstation De Vaart. Voor het nieuwe gelijkstroomnet (DC-net) op bedrijventerrein Lelystad Airport hebben we ontheffing aangevraagd. Deze is begin 2019 verleend.

Gelderland

951.000 aansluitingen elektriciteit
848.000 aansluitingen gas

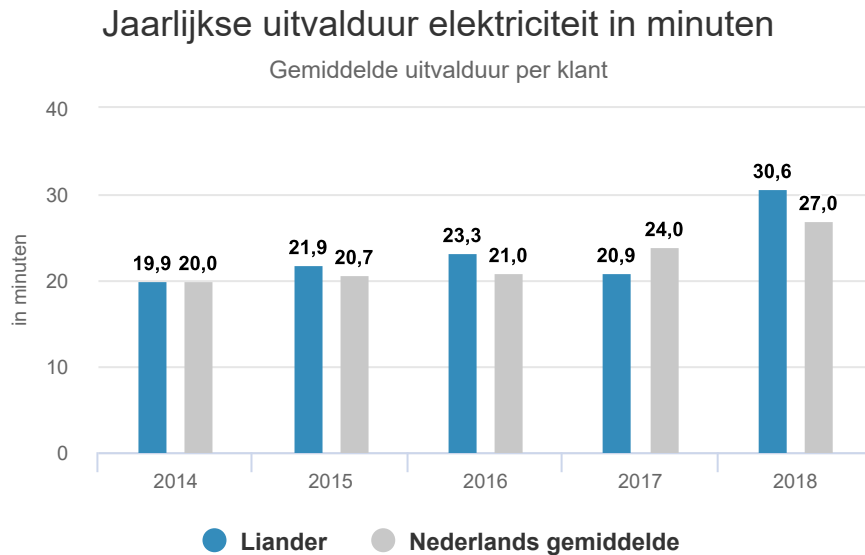
In het stedelijk gebied Arnhem-Nijmegen zijn grote woningbouwprojecten aan de gang. Afgelopen jaar hebben we de infrastructuur op diverse plaatsen uitgebreid om nieuwe huizen van energie te kunnen voorzien. Voor Nijmegen-Noord zijn de voorbereidingen voor een nieuw verdeelstation nabij Ressen in volle gang. In Oost-Gelderland zijn bovendien extra voorzieningen nodig om decentrale opwek uit zon en wind mogelijk te maken. We werkten daar aan de aansluiting van windpark Den Tol op het bestaande verdeelstation in Ulft. Dit station wordt verder uitgebreid.

Investerings 2018 per regio

€ miljoen	Noord-Holland realisatie	Amsterdam realisatie	Zuid-Holland realisatie	Gelderland realisatie	Flevoland realisatie	Friesland realisatie
Investerings	165	60	199	138	74	24
Aantallen						
Slimme meters						
						
Plaatsingen	251.000	187.000	91.000	337.000	64.000	123.000
Uitvalduur elektriciteit minuten per jaar	19,4	73,0	13,6	28,5	71,7	24,9

1 Exclusief Amsterdam.

Betrouwbaarheid netten

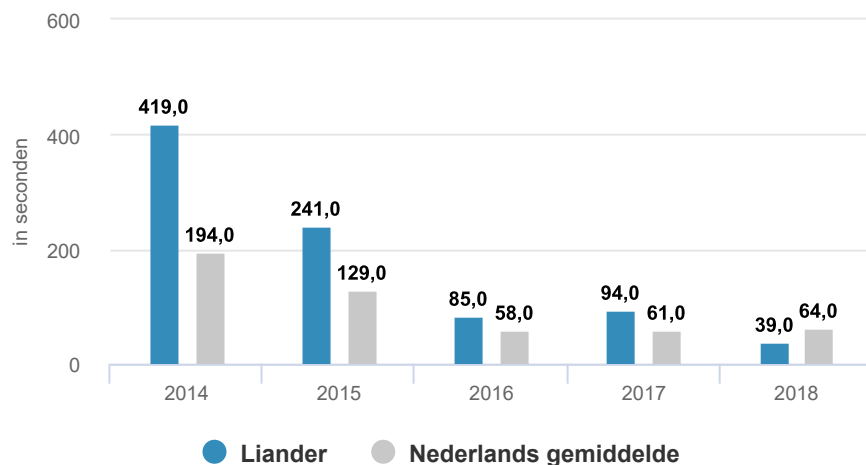
Klanten hadden in 2018 gemiddeld 30,6 minuten (2017: 20,9 minuten) geen elektriciteit. In het afgelopen jaar waren er vier grote stroomstoringen, onder andere als gevolg van beveiligingssystemen die niet goed werkten. Daarnaast kregen we te maken met 30% meer storingen in het middenspanningsnet dan in 2017, met een enorme piek in de hete zomer: de aanhoudende droogte had invloed op de belasting van kabels omdat de koeling van de kabel dan minder sterk is dan in natte grond. Wel is een positief effect op de uitvalduur te zien op plaatsen waar we onze digitaliseringsstrategie verregaand in praktijk hebben gebracht, bijvoorbeeld in Noord-Holland Noord. Daar kunnen we door nieuwe tooling storingen sneller localiseren en monteurs beter aansturen. In Amsterdam zijn we bezig met het ontmaze van het elektriciteitsnet. Het netwerk is met de jaren hier zeer complex geworden, ontmaze kan onder meer helpen met het sneller oplossen van storingen.

Grote storingen in 2018

In 2018 vonden vier grote stroomstoringen plaats, waaronder in Arnhem en Amsterdam. In februari kwamen in Arnhem zo'n 52.000 huishoudens enkele uren zonder spanning te zitten. Op 9 maart werd het centrum van Amsterdam getroffen door een grote en complexe storing. Bij werkzaamheden werd een elektriciteitskabel geraakt, waardoor in het verdeelstation Frederiksplein kortsluiting en brand ontstond. In het centrum van Amsterdam waren de gevolgen van de storing goed merkbaar. 28.000 huishoudens zaten lange tijd zonder spanning, het Rijksmuseum werd ontruimd en een groot deel van de trams stond stil. Liander heeft uitgebreid onderzoek laten doen. De oorzaak van de storing bleek een niet goed werkend beveiligingssysteem te zijn. Als een kabel onder spanning per ongeluk wordt doorgeknipt, ontstaat kortsluiting. Normaal gesproken wordt die kabel dan binnen enkele seconden uitgeschakeld door een back-up beveiligingssysteem. In Amsterdam gebeurde dat niet door een defecte zekering. Naar aanleiding van deze storing hebben we maatregelen genomen. In bijna alle ruim 250 stations in ons verzorgingsgebied was al een systeem geïnstalleerd dat continu de beveiligingssystemen in de gaten houdt. Hiermee voorkomen we een soortgelijk incident. Enkele stations beschikten hier nog niet over. We verwachten dat dit uiterlijk eind maart 2019 ook daar is geïnstalleerd. Tot die tijd controleren technisch specialisten van Liander de beveiligingssystemen regelmatig.

Jaarlijkse uitvalduur gas in seconden

Gemiddelde uitvalduur per klant

Uitval van gas komt relatief weinig voor (in 2018 is 0,5% van de klanten getroffen door uitval van gas). Fluctuaties in de uitvalduur van gas worden hoofdzakelijk veroorzaakt door incidentele grootschalige storingen waarbij klanten langdurig gasloos zijn. Dit zijn vaak op zichzelf staande incidentele situaties. Huishoudens hadden in 2018 gemiddeld 39 seconden geen gas.

Graafschade voorkomen

Sinds 2018 maakt Liander deel uit van een samenwerkingsverband dat tot doel heeft om schade aan kabels en leidingen door graafwerkzaamheden te voorkomen. Belangrijk daarbij is aannemers en grondwerkers bewust te maken van de risico's van hun werkzaamheden en van de noodzaak om hun werkzaamheden altijd vooraf aan te melden bij het Kabels en Leidingen Informatie Centrum (KLIC).

28 juni 2019

Liander N.V.

Bezoekadres:

Utrechtseweg 68, 6812 AH Arnhem

Postadres:

Postbus 50, 6920 AB Duiven

info@liander.com

www.liander.com

Uitgave Liander N.V.

Bijlage

Segmentatie geconsolideerde winst-en-verliesrekening

De inhoud van deze bijlage is recent in overleg met de ACM tot stand gekomen en op 30 september 2019 opgenomen in deze publicatie. Op de inhoud van deze bijlage heeft geen accountantscontrole plaatsgevonden.

€ miljoen	2018			Overig	Totaal
	Gereguleerde domeinen		Meetdienst		
	Elektriciteit	Gas			
Omzet	1.092	399	128	21	1.640
Af: Kosten van transportdiensten en van distributieverliezen	225	1	-	-	226
Brutomarge	867	398	128	21	1.414
Amortisatie bijdragen	47	18	-	3	68
Overige bedrijfsopbrengsten	40	10	9	15	74
	954	426	137	39	1.556
Afschrijvingen en buitengebruikstellingen	176	88	53	10	327
Precariokosten	98	56	-	-	154
Overige bedrijfskosten	414	124	70	24	632
Totale bedrijfskosten	689	267	123	34	1.113
Bedrijfsresultaat	265	159	14	5	443
Gesegmenteerde activa					
Materiele vaste activa	3.900	2.097	431	140	6.568
Overig					
Investerings IFRS (netto)	285	112	129	8	534
Investerings RAR	274	139	129	8	550
Dotaties personeelsvoorzieningen	10	3	2	-	15
Onttrekking personeelsvoorzieningen	15	4	3	1	23
Dotaties debiteuren	-1	-	-	2	1
Onttrekking debiteuren	2	-	-	-	2

Toelichting

Algemeen

Verschil IFRS en RAR

De cijfers in dit overzicht zijn opgesteld op basis van IFRS (of Dutch GAAP) en derhalve niet op basis van Regulatorische Accounting Regels (RAR) op basis waarvan de gereguleerde rapportages dienen te worden verantwoord. De belangrijkste verschillen tussen IFRS en RAR hebben betrekking op:

1. verschillen in waardering van balans- en winst-en-verliesrekening posten en
2. het doel waarvoor de RAR cijfers worden opgesteld en de uitkomst hiervan.

Ad 1) De verschillen in waardering hebben met name betrekking op voorzieningen, afschrijvingen, rente en de in de RAR uitgesloten kosten.

Ten aanzien van de voorzieningen wordt in de winst-en-verliesrekening onder IFRS de dotatie of vrijval verantwoord, terwijl regulatorisch de onttrekking wordt verwerkt in de gereguleerde kosten.

Inzake de afschrijvingen bepaalt de individuele netbeheerder zelf de economische gebruiksduren (afschrijvingstermijnen), terwijl regulatorisch dit voor alle netbeheerders hetzelfde is. Hierbij worden de geamortiseerde bijdragen onder IFRS separaat in de W&V verantwoord, terwijl regulatorisch deze onderdeel uitmaken van de afschrijvingen zelf. Voorts worden onder IFRS de versnelde afschrijvingen en/of mogelijke impairment direct in de balans en W&V verantwoord terwijl dit in regulatorisch perspectief in beginsel niet gebeurt waardoor de last over de resterende levensduur wordt uitgesmeerd.

Voor wat betreft de rente worden onder IFRS de financiële baten en lasten, voornamelijk betrekking hebben op de rentedragende verplichtingen, in de W&V verantwoord terwijl regulatorisch de rente wordt berekend over de door de toezichthouder vastgestelde activa waarde (GAW).

Tot slot worden enkele specifiek in de RAR opgesomde kostenposten uitgesloten terwijl die onder IFRS in de W&V worden verantwoord.

Ad 2) Bij de regionale netbeheerders is sprake van maatstafregulering. De boekhoudkundige regels, zoals vermeld in de RAR hebben daardoor een geheel andere doelstelling (inkomstenregulering) dan de jaarrekening volgens IFRS (getrouw beeld vermogen en resultaat). Een belangrijk aspect binnen deze maatstafregulering is daarnaast dat de kosten en investeringen op het totaal van de sector worden bepaald en vervolgens aan de hand van een ieders aandeel in de sector worden gealloceerd aan de afzonderlijke netbeheerders als basis voor de tarifiering. Dit is een geheel andere benadering dan de verantwoording van de individuele financiële resultaten van de afzonderlijke netbeheerders. De bepaling van een ieders aandeel vindt overigens door de ACM pas plaats aan het einde van de reguleringsperiode en niet derhalve ieder jaar.

Dit alles betekent dat de in het overzicht verantwoorde resultaten vanwege verschillen in waardering voor regulatorische doeleinden geheel anders kunnen zijn, maar belangrijker het feitelijke gereguleerde resultaat per netbeheerder pas bekend is na afloop van de reguleringsperiode nadat de allocatie van de sectorresultaten heeft plaatsgevonden.

Controle

De gesegmenteerde informatie is afgeleid van het door de externe accountant gecontroleerd jaarbericht van Liander en de opgestelde reguleringsdata welke beide zijn voorzien van goedkeurende controleverklaringen. Op de gesegmenteerde informatie als zodanig heeft geen accountantscontrole plaatsgevonden.

Allocatie

De verdeling van de gesegmenteerde informatie naar de producten Elektriciteit, Gas en Metering is gebaseerd op de in de Reguleringsdata tot stand gekomen verhoudingen. Per product is de informatie verder toegerekend naar de onderliggende spannings- en drukniveaus. Voor omzet, materiele vaste activa en afschrijvingen is de informatie vastgelegd in de administratie. Voor wat betreft de Overige bedrijfskosten is de toerekening gebaseerd op onderliggende klantsegmenten waarbij bij elektriciteit en gas de cascadering naar de geldende klantsegmenten volgens de tarieencode in aanmerking wordt genomen.

Segment Overig

De overige activiteiten bestaan onder andere uit de activiteiten op het gebied van grote gasaansluitingen en verhuur van warmtenetten.

Toelichting elektriciteit

Overzicht bedrijfsresultaat elektriciteit

	2018
€ miljoen	
Omzet	1.092
Af: Kosten van transportdiensten en van distributieverliezen	225
Brutomarge	867
Amortisatie bijdragen	47
Overige bedrijfsopbrengsten	40
	954
Afschrijvingen en buitengebruikstellingen	176
Precariokosten	98
Overige bedrijfskosten	414
Totale bedrijfskosten	689
Bedrijfsresultaat	265

Omzet elektriciteit

	2018
€ miljoen	
Hoogspanning	21
Tussenspanning	67
Middenspanning	262
Laagspanning	656
Transportdienst	1.007
Hoogspanning	-
Tussenspanning	5
Middenspanning	11
Laagspanning	69
Aansluitdienst	85
	1.092
Amortisatie bijdragen	47
Overige bedrijfsopbrengsten	40
Omzet elektriciteit	1.179

Toelichting

Met de invoering van IFRS 15 vanaf 1 januari 2018 zijn de geamortiseerde bijdragen onderdeel geworden van de omzet.

De post Overige bedrijfsopbrengsten bestaan met name uit:

- Verplaatsen, wijzigen en verwijderen van aansluitingen, PAV Maatwerkaansluitingen, tijdelijke aansluitingen en afsluiten en heraansluiten;
- In rekening gebrachte schades en storingen, incasso-, administratie- en aanmaningskosten.

Afschrijvingen elektriciteit

	2018
€ miljoen	
Hoogspanning	18
Tussenspanning	18
Middenspanning	76
Laagspanning	64
Totaal afschrijvingen elektriciteit	176

Overige bedrijfskosten elektriciteit

	2018
€ miljoen	
Hoogspanning	-
Tussenspanning	53
Middenspanning	192
Laagspanning	169
Totaal overige bedrijfskosten elektriciteit	414

Materiële vaste activa elektriciteit

	2018	
€ miljoen	Investerings	Boekwaarde
Hoogspanning	1	317
Tussenspanning	20	365
Middenspanning	152	1.735
Laagspanning	112	1.483
Totaal	285	3.900

Volume transportdienst elektriciteit

A. VOLUMES NETVLAKKEN HS EN TS

2018

Afneemers HS (110-150kV)	
Vastrecht transportdienst	1
kW gecontracteerd per jaar	1.068.932
kW max per maand	9.145.280
Afneemers HS (110-150kV) maximaal 600 uur per jaar	
Vastrecht transportdienst	2
kW gecontracteerd per jaar	11.004
kW max per week	141.620
Afneemers TS (25-50kV)	
Vastrecht transportdienst	7
kW gecontracteerd per jaar	94.253
kW max per maand	839.684
Afneemers TS (25-50kV) maximaal 600 uur per jaar	
Vastrecht transportdienst	7
kW gecontracteerd per jaar	69.962
kW max per week	1.159.775
Afneemers Trafo HS+TS/MS	
Vastrecht transportdienst	307
kW gecontracteerd per jaar	1.438.511
kW max per maand	12.966.661
Afneemers Trafo HS+TS/MS maximaal 600 uur per jaar	
Vastrecht transportdienst	6
kW gecontracteerd per jaar	39.714
kW max per week	322.286

B. VOLUMES NETVLAK MS

Afneemers MS (1-20kV) -Distributie	
Vastrecht transportdienst	8.535
kW gecontracteerd per jaar	3.180.743
kW max per maand	27.624.666
kWh tarief normaal	9.080.867.412
Afneemers Trafo MS/LS	
Vastrecht transportdienst	15.389
kW gecontracteerd per jaar	1.270.571
kW max per maand	9.946.090
kWh tarief normaal	2.654.395.188

C. VOLUMES NETVLAK LS

Afneemers LS	
Vastrecht transportdienst	7.360
kW gecontracteerd	240.307
kWh tarief laag	157.734.867
kWh tarief normaal	231.525.623
Kleinverbruikers (t/m 3*80A op LS)	
Vastrecht transportdienst t/m/1*6A LS geschakeld	771.738
Vastrecht transportdienst t/m 3*80A op LS	3.121.702
Kleinverbruikers (t/m 3*80A op LS) capaciteitstarieven	
> 3*63A t/m 3*80A	22.092
> 3*50A t/m 3*63A	22.582
> 3*35A t/m 3*50A	26.464
> 3*25A t/m 3*35A	59.683
t/m/ 3*25A+ alle 1-fase aansluitingen	2.990.798
t/m 1*6A op het geschakelde net	771.739

D. VOLUMES BLINDVERMOGEN

Kleinverbruikers (t/m 3*80A op LS) capaciteitstarieven	
kVArh blindvermogen MS en hoger	424.303.438
kVArh blindvermogen lager dan MS	15.962.612

Volumes periodieke aansluitvergoedingen

Periodieke aansluitvergoeding (per aansluiting)	2018
t/m 1*6A	771.738
> 1*6A t/m 3*25A	2.990.807
> 3*25A t/m 3*80A	130.914
> 3*80A t/m 175 KVA	17.934
> 175 KVA t/m 1750 kVA	13.557
> 1750 KVA t/m 3000 kVA	289
> 3000 KVA t/m 10000 kVA	133
Periodieke aansluitvergoeding meerlengte per meter > 25 meter	
3 - 10 MVA	1.026.851

Toelichting gas

Overzicht bedrijfsresultaat gas

	2018
€ miljoen	
Omzet	399
Amortisatie bijdragen	10
Overige bedrijfsopbrengsten	18
	427
Afschrijvingen en buitengebruikstellingen	88
Precariokosten	56
Overige bedrijfskosten	124
Totale bedrijfskosten	268
Bedrijfsresultaat	159

Omzet gas

	2018
€ miljoen	
EHD	-
Hoge druk	15
Lage druk	305
Transportdienst	320
EHD	-
Hoge druk	-
Lage druk	79
Aansluitdienst	79
	399
Amortisatie bijdragen	10
Overige bedrijfsopbrengsten	18
Omzet gas	427

Toelichting:

Met de invoering van IFRS 15 vanaf 1 januari 2018 zijn de geamortiseerde bijdragen onderdeel geworden van de omzet.

De overige bedrijfsopbrengsten bestaan met name uit:

- Verplaatsen, wijzigen en verwijderen van aansluitingen, tijdelijke aansluitingen en afsluiten en heraanluiten;
- in rekening gebrachte schades en storingen, incasso-, administratie- en aanmaningskosten.

Afschrijvingen gas

	2018
€ miljoen	
EHD	
Hoge druk	14
Lage druk	36
Overig	-
Afschrijvingen transportdienst	50
Hoge druk	3
Lage druk	35
Overig	-
Afschrijvingen aansluitdienst	38
Totaal afschrijvingen gas	88

Overige bedrijfskosten gas

	2018
€ miljoen	
EHD	-
Hoge druk- onderhoud en herstel	27
Lage druk- onderhoud en herstel	54
Overig	-
Overige bedrijfskosten transportdienst	81
EHD	-
Hoge druk- overig	6
Lage druk- overig	37
Overig	-
Overige bedrijfskosten aansluitdienst	43
Totaal overige bedrijfskosten gas	124

Materiële vaste activa gas

	2018	
	Investerings	Boekwaarde
€ miljoen		
EHD	-	-
Hoge druk	20	351
Lage druk	58	967
Overig	-	-
Materiele vaste activa transportdienst gas	78	1.318
EHD	-	-
Hoge druk	2	39
Lage druk	32	740
Overig	-	-
Materiele vaste activa aansluitdienst gas	34	779
Totaal	112	2.097

Volume transportdienst gas < 16 bar

VOLUME TRANSPORTDIENST GAS < 16 BAR

2018

A. AANTAL KLEINVERBRUIKERS EN PROFIELGROOTVERBRUIKERS

Kleinverbruikers	
=< 10 m3(n)h, jaarverbruik < 500 Nm3	275.104
=< 10 m3(n)h, jaarverbruik vanaf 500 Nm3 en < 4.000 Nm3	2.131.295
=< 10 m3(n)h, jaarverbruik vanaf 4.000 Nm3	67.480
> 10 en = < 16 m3(n)h	11.825
> 16 en = < 25 m3(n)h	20.891
> 25 en = < 40 m3(n)h	8.381
Profielgrootverbruikers	
> 40 en = < 65 m3(n)h	3.264
> 65 en = < 100 m3(n)h	3.840
> 100 en = < 160 m3(n)h	1.423
> 160 en = < 250 m3(n)h	458
> 250 m3(n)h	100

B. AANTAL TELEMETRIEGROOTVERBRUIKERS

Aantal telemetriegrootverbruikers	2.905
-----------------------------------	-------

Volumes periodieke aansluitvergoedingen gas

VOLUMES PERIODIEKE AANSLUITVERGOEDING GAS

2018

A. AANTAL AFNEMERS PER AANSLUITCATEGORIE T/M 40 M3 (N)H

Lage druk aansluitingen	
0 t/m 10 m3(n)h	2.473.879
10 t/m 16 m3(n)h	11.825
16 t/m 25 m3(n)h	20.891
25 t/m 40 m3(n)h	8.381

B. AANTAL AFNEMERS PER AANSLUITCATEGORIE > 40 M3 (N)H

Lage druk aansluitingen	
40 t/m 65 m3(n)h	3.318
65 t/m 100 m3(n)h	4.111
100 t/m 160 m3(n)h	1.959
160 t/m 250 m3(n)h	1.093
250 t/m 400 m3(n)h	599
400 t/m 650 m3(n)h	317
650 t/m 1000 m3(n)h	191
1000 t/m 1600 m3(n)h	98
1600 t/m 2500 m3(n)h	46
vanaf 2500 m3(n)h	40

Toelichting meetdienst

Overzicht bedrijfsresultaat meetdienst

	2018
€ miljoen	
Omzet elektriciteit	73
Omzet gas	55
Brutomarge	128
Amortisatie bijdragen	-
Overige bedrijfsopbrengsten	9
Voor bedrijfsactiviteiten beschikbaar saldo	137
Afschrijvingen en buitengebruikstellingen	53
Overige bedrijfskosten	70
Totale bedrijfskosten	123
Bedrijfsresultaat	14

Toelichting

Met de invoering van IFRS 15 vanaf 1 januari 2018 zijn de geamortiseerde bijdragen onderdeel geworden van de omzet.

De overige bedrijfsopbrengsten bestaan met name uit:

- Fraude en leegstand
- Compensatie voor te late levering van meters;
- Datacollectie voor andere netbeheerders in het kader van marktfacilitering.

Omzet meetdienst

	2018
€ miljoen	
Omzet elektriciteit	73
Omzet gas	55
Omzet meetdienst	128

Afschrijvingen meetdienst

	2018
€ miljoen	
Afschrijvingen elektriciteit	30
Afschrijvingen gas	23
Totaal afschrijvingen meetdienst	53

Overige bedrijfskosten meetdienst

	2018
€ miljoen	
Bedrijfskosten elektriciteit	38
bedrijfskosten gas	32
Totaal overige bedrijfskosten meetdienst	70

Materiële vaste activa meetdienst

	2018	
	Investerings	Boekwaarde
€ miljoen		
Meetdienst elektriciteit	71	251
Meetdienst gas	58	180
Totaal materiele vaste activa meetdienst	129	431